

બી
અરેબીઅન નાઈટ્સ

હિમાને
હજાર અને એક રાત.

મુદ્રણ બીચ સાહેબ.

આગ ૩ જોડા

મુદ્રણ:

૩૫૫ હાથમાં ૩૫૫ હાથમાં ૩૫૫
૩૫૫ હાથમાં ૩૫૫ હાથમાં ૩૫૫

દીધા, “સાહેબ, તમોને હું હમના સમજ પા-
ડીસ કે મે કહ્યુ તે ખોટું નથી. આમ્મે દખલતો

એબલીસની છોકરીના છોકરા, એક જાને, અ-
બગુરાના ટાપુની સાહાબીના ઘાટકી રીતે

“તેઓ સેતરજ રમેછે તેટલાં સાહાબાડી આવી પોંહવો” (ચરે ૧૩૬.)

વાંદર એક મોટા રાબના બેટા તથા એક સા-
હાબાડોછે; એને જાકુધથી વાંદર ખનાવી દીધોછે.

જાન કીધા બાદ અદખાઈના મારચો એને આમ્મે
હાલને યુગાસોછે.”

સુલતાન આજે, વાત સાંભલી એટલેતો અ-
નન્ય થયા કે તેને મને હસિરતને કહેલો જો-
હરથી પુછ્યું કે તેની બેટી કેહતી હતી તે વાત
શું ખરી હતી. મારેથી બોલાવું ન હતું માટે જે
મારા હાથ મારાં માઠાં ઉપર ધરી દેખાડીએ કે
સાહાબાડીનું બોલવું રાસ્ત હતું. એ ઉપરથી સુ-
લતાને ફરી પોતાની બેટીને કહ્યું, “તો કેમ જા-
નવું કે એ સાહાબાડીને જાકુઘના જોરથી વાંદર
બનાવ્યો?” **ખુબસુરત બાંતું** એ જવાબ દી-
ધો, “સાહેબ, તમને યાદ હશે કે ત્યારે હું ના-
હની છોકરી હતી ત્યારે મારી ખરદાસ્તને માટે
એક છુદી જોરત રાખવામાં આવી હતી. એ
જોરત બહુ હુસ્વાર જાકુગરણી હતી, અને તેણી-
એ મને જાકુઘની સીતેર કલમ સીખવીછે, કે
જેના જોરથી એક પલકારામાં તમારાં માહાબાર-
ત રાજને દરીઆ વચે જોકલી આપવાને અથવા
કાઉસસના પર્વતની પેલી બાજુ લેઈ જઈ ના-
ખવાની હું શકતી ધરાઈછું. એ જોલમથી દરેક
જાકુઘથી ખદલાઈ ગયલાં આદમીને જોતાં હું
જોરખી સખુંછું. તેઓ કોણછે અને તેમને
કોણે જાકુઘથી ખદલ્યાછે તે મને માલમ પડેછે;
તેટલા માટે જે હું આજે સાહાબાડો જે પોતા-
ની ખુદરતી સીકલથી ખદલાઈ ગયાછે તેને સ-
ધલી જાકુઘ છતાં પાછો પોતાના અસલ અવતાર-
માં ફેરવું તો તમે અનન્ય થાતા ના.”

સુલતાન—બેટી, મને ખબર ન હતી કે
તું એ બાબદથી જાનીતી હતી.

સાહાબાડી—સાહેબ, એ બાબદ અનન્ય-
ખી પમાડનારી તથા જાનવાલાયકછે; પણ હું
ધારૂં કે તે માટે મને મગ્દૂબ થવું જોઈતુ
નથી.

સુલતાન—જે એમજ હોયતો, શું તું સા-
હાબાડીને એ જાકુઘના જોરથી મોકલો કરી શ-
કશે ?

સાહાબાડી—હા સાહેબ, હું એને પોતા
ના અસલ આકારમાં ખદલી શકીશ.

સુલતાન—ત્યારે તો ખુબજ સારું. એમ
કીધાથી તું મને અતીઅંત ખુશી કરશે; કારણ
હું એને મારો વઝીર બનાવીશ, તથા તારી
સાથે એના નેકા કરી આપીસ.

સાહાબાડી—સાહેબ, તમારાં સઘલાં ફેર-
માનો માથે ચઢાવાને હું તૈયાર છું.

આટલું બોલતાં સેહરાબાડીએ દીવસ રોરને
થયેલો દીધો, તેથી બીજા જોગીની પોતાની વાર્તા
અધુરી ચુકી દીધી; તથા શેહરીઆરે વીચાર્યું
કે આગલ થઈ ગયેલી વાત કરતાં હવેનો ભાગ
વધારે ગમત ઉપજવશે તેટલા માટે બીજા દીવ-
સે તે સાંભળવાના યેઝાવ કરી પોતે ઉઠી ચાલ-
તો થયા.

દીનારબાડીએ સુલતાનને હવેના વખતે ઉ-
ઠાડી કહ્યું, “બેહન જે તમને હુઝ ન આવતી

હોય તો કેહેવો કે **ખુબસુરત બાંતું** બીજા જોગી
ને તેની અસલ હાલતમાં ફેરી રીતે લાવી.”

સેહરાઝાડી બોલી, “તે તમને કહી સંભલાડી હું. તે જોગીએ પોતાની વાર્તા આપે પરમાંણે આગલ ચલાવી.”—

તે સાહુઝાડી, **પ્રુમરુરત માંણુ**, એ ઉપરથી પોતાનાં આરડામાં જઈ એક છરી લાવી કે જેનાં પાના ઉપર કંઈ હીખર સખદામાં લખેલું હતું. પછે તેણી સુલતાન, ખીદમતગારોનાં વડા, પેલા નાહના જાલામ તથા મને મેહલનાં એક ખાનગી ચોકમાં લેઈ ગઈ, અને ત્યાં ચોકની આસપાસ આવેલી એક જોલરીમાં હમને ઉભા રાખ્યા. પોતે ચોકની વચ્ચે ગઈ અને ત્યાં એક મોહું કુદાર કીધું તથા તે મધે અરબી ભાષામાં કેટલાક શબ્દો લખ્યા, જેમાના કેટલાક અક્ષરો બહુજ જમાનાના હતા. પોતાની મરજી પરમાંણે કુદાર ખનાવી તથા તેમાં પોતાને જોઈવું લખી રહ્યાં પછે કુદારની વચ્ચે પોતે જઈ ઉભી અને કોરાંન ભનવા લાગી. આસમાનમાં કાલું રાતનાં જેવું અંધાર થઈ આવ્યું તથા બધી દુનીઆનો અંત આવતો હોય તેવું દીસવા લાગું. અમે તો ઘભરાતયો બેભાન બની ગયા, અને અમે એબલીસની છોકરીના છોકરા, પેલા છનને, એકાએક એક મોહોતાં કદના શીંહ બની આવેલો જોયો ત્યારે અમારી ઘાસ્તીનો પાર રહ્યોજ નહીં.

આએ નાપેકારને જોતાંજ સાહુઝાડી બોલી, “કુતરા, મોરી આગલ આવી, કાલાવાલા કરવાને બદલે શું આએ આકારમાં બદલઈ પું મને દમ ભરાવેલ કે?” તે શીંહએ જવાબ દીધો, “અને શું આપની વચ્ચે કસમ લઈ કરેલો ખદાખસ્ત કે એક બીજાને હરખત ન કરવી તથા એક બીજાના કાંમની વચ્ચે ન આવવું, તે તોદવાને પું બીહીતી નથી?” સાહુઝાડીએ પ્રુમ મારી કહ્યું, “નાપેકાર માણી! કોલ તોદવા માટે પુંને ઈપકો આપવાનું તો મારે કાંમ છે.”

તે શીંહએ પોકાર મારી કહ્યું, “તે મને મેહનત આપીછે તેનું ફલ હું હમના તને અખાડીશ.” એટલું કહી તેને પોતાનો ભયભીત પંજ ઉગાડીઆ તથા તેનીનો નાશ કરવા ઉછારો માર્યો. સાહુઝાડી પોતાની સાવચેતીમાંજ હાવાથી પાછલ કુડી હતી ગઈ, અને તેટલા વખતમાં પોતાનો એક બાલ જેચી કાહાડ્યો, તથા તે ઉપર બે ચાર શબ્દો પતપતી તેની એક તીક્ષ્ણ તલવાર ખનાવી, જે વતે તેણીએ શીંહના બે તુકડા કરી નાખ્યાં.

શીંહના બને ભાગ ગેપ થઈ ગયા અને તેનું માંથુ માતર રહ્યું, કે જેના એક મોટો સાંખ બન્યો. તરત સાહુઝાડી પણ એક નાગના આકારમાં બદલાઈ ગઈ, અને પેલા સાંખે લટવા લાગી, જે હારપર આવવાથી એક ખતીર ખાનો ઉડી ગયો. પેલો નાંગ પણ એક ખલીર બની ગયો. પણ તે પેહલાં કરતાં બહુ જોરાવર બન્યો, તથા તેએ એક એક પુકે એવાંતો લાગ્યાં કે હમારી નજર આગલથી ગેપ થઈ ગયાં.

તેએના ગેપ થવા પછે થોડેકવારે અમારા પગ આગલની જમીન ફાટી અને તેમાંથી એક કાબર ચીતરી બીલાડી નીકલી, તેના બાલ ઉભા થયેલા હતા અને બહુજ જોસથી તે પ્રુમ પાડતી હતી. તેની તરતજ પછવાડે એક કાર વડે નીકલી આવ્યું તથા બીલાડીનો દુમખાલો પકડ્યો. પેલી બીલાડીને દમખી ખાવાનો વખત મલ્યો નહીં. બીલાડીએ આવી રીતે પોતાની પુક પકડેલી જોઈ તે એક કીદા બની ગઈ, અને એક દાડમની નજીક હોવાથી, જે ભોગચોગડીએ એક ઊંડી પણ સાંકડી નડીની નજીક પડેલું હતું, તેમાં તરતજ દાખલ થઈ ગયો તથા ત્યાં સંતાઈ રહ્યો. પેલું દાદમ તરતજ ફુગવા માડ્યું અને ઘણા મોટા કદના એક દાધી જેવું થયું, તથા અગાસીના છાપડાંપર જઈ થોડોવાર

આગલ પાછલ ગગડયા કરી પાછું ચોકમાં પ-
ડ્યું અને ફાંતી ગયું.

લવાથી હમારી તરફ તે મરગો છુમ મારતો
મારતો આંચો, અને કે પુછતો હાથકે બીજા

“તેણીએ શીલના બે પુકડા કરી નાખ્યા” (ચરિ ૧૩૬)

પેલું વરૂં એ અવસરમાં એકે મરગો બની
ગયું અને પેલા દાદમના દાના એકએક પછે
ચુટી જરફથી ખાવા લાગ્યું; પણ બીજા ન મ-

કાંઈ દાના બાકી રહ્યાછે કે. એક દાના હોજની
બાજીએ પડેલા હતા. મરઘાએ તે પાછું ફરતાં
જોયા અને તેની પુઠે ફાડીઆ; પણ જેવાં પોતાં

ઉચ્કવા જતો હતો કે તે દાનો ગમડી ગયો અને એક નાહની માછલી બની ગયો.

સેહરાઝાડી—પણ શાહેબ, દોવસ માટે ચહુડીએછે; જો વખત હતોતો જો મને આગલ કહવાનું છે તે મારી ખાતરી છે કે તમને બહુ સંતોશ પમાડતો.

એટલું કહી તે મુગી રહી અને સુલતાન ઉડી ગયો. તેના સઘલો વીચાર આવ્યે અનન્ય-ખ વાત સાંભળવાથી તેમના બનાવો યાદ કરવામાંજ ગુથાયા હતા તથા આગલ એ વાત કેવી વલન લેશે તે જાનવાને પાતે બહુ અધીરો બની ગયો હતો.

રાત ૫૧મી.

સુલતાનને, દીનારઝાડીએ બીજી સહવારે પગર આનાકાનીએ ઉઠાડી. તેણીએ તેને હાંકે મારી કહ્યું, “બેહન, જો તમે જાગતાં હોવોતો, પેલી અજમેબ વાર્તા જ્યાંથી તમે ગઈ રાતે મુકી દીધી ત્યાંથી આગલ ચલાવો. હું, જન તથા સાહઝાડીનાં જુદા અવસરોમાં બદલાયા કીધાં પછે, શું થયું તે જાનવાને બહુ અધીરો બની છું.” સેહરાઝાડી, જ્યાંથી વાત અધુરી મુકી હતી તે યાદ કરી, સુલતાન તરફ ફરી, બોલી, “શાહેબ, બીજા જોગીએ પોતાની વાર્તા નીચે પરમાણુ આગલ કીધી”—

પેલો મરઘો નદીમાં કૂદી પડ્યો અને એક ખોટી માછલી બની પેલી નાથલી માછલી પાછલ લાગો. આસરે જે કલાક લગન બને જનાં પાંખીમાંજ રહ્યાં, અને હમને તેઓનું શું થયું તેની કાઈ ખબર પડી નહીં. એકએક હમને મોટા પોકારો સંભરાયા, કે જેથી હમે ધભરે તલાગ, અને પોઝવારમાં અમે જન તથા સાહઝાડીને આતસની અંદર દીધાં. તેઓ પોતાના મોહમાંથી એક બીજા ઉપર આતસના સોલા ફેંકતા એકએકની બહુજ નબરૂક ગયાં; પછે આજને જોર વધવા મોડીએ અને નેમાથી

જાડો કાલો ધ્રુવો નીકલવા લાગો; આગ એટલી નો જોરથી વધી અને ખરતાં એતલાંતો ઊંચે જવા લાગ્યાં કે મેહલ બલી ભરામ થવાની અમને ધાસ્તી પેઠા થઈ વલી તરતજ હમારી ધાસ્તીમાં વધારો થવાનું કારણ મળ્યું; કાંચકે પેલો જન સાહઝાડીના સપાતામાંથી છુતી જે ગેલરીમાં હમે ઉભા હતા ત્યાં આવી હમારી ઉપર આતસના સોલા ફેંકવા લાગો. જો સાહઝાડીએ હમારી મદદે દારી આવી તેને દુર જવાની ફરજ ન પાડી હતે તો હમે બધા બલી રાખ થઈ જતો. તેણીએ તેને પોતા સાથે લઈ તેના ખચાવ કરવાની ફરજ પાડી. પણ તેણીની આવ્યે સઘલી જેહનત છતાં સુલતાનની દાહાડી બલી ‘ગઈ’ અને તેનો મેહરો સઘલો ચચરી ગયો. પેલો વડો ખીદમતગાર પણ તરતજ બલી મરણ પાંગ્યો, અને મારી જમની આંખમાં એક ચીનગારી જવાથી તરતજ તે આંખે હું આંધલો બની ગયો. સુલતાન તથા હું દરેક પહે હમારાં નોહતની વાર જોતા ઉભા હતા તેવામાં હમને “ફેતોહ! ફેતોહ!” ના પોકાર સંભલાયા; અને તરતજ સાહઝાડી પોતાનાં ખુદરતી આકારમાં દેખાવા લાગી; પણ પેલો જન રાખનાં ધગ થઈ પડ્યો હતો.

સાહ્યાઝાડી હુમારી નજદીક આવી અને જ-
ડકમાં એક પાણીનું પ્યાલું મળ્યું જે પેલો
નાથલો ગુલામ. જે આગમાંથી તદન બચી ગયા
હતો, તે તરત લઈ આવ્યો. તેણીએ તે પોતાના
હાથમાં લીધું અને તે ઉપર થોડા સ્પર્શ ભણી
મારી ઉપર ફેંકી કહ્યું, “જે તું બહુધી વાંદર
બનશે હોયતો તે અવતાર છોડી તારો આગ-
લનો માંજીસનો અવતાર લે.” આખી શબ્દ તે-
નીના મુખમાંથી ભાષ્યે પુરા થયા હોય તેટલાં
હું બધી રીતે મારી આગલી હાતમાં આંચો,
પણ મારી જમની આંખથી અપંગ રહી ગયો.

હું સાહ્યાઝાડીનો ઉપકાર માનવા જતો હતો,
પણ તેનીએ પોતાનાં બાપની સાથે વાત કરી
મને અતકાવીઓ. તેણી બોલી, “શાહબ, ત-
મા નામદારે જેથું તેમ મેં જન ઉપર ફેંકે
મેલવીછે; પણ એ ફેંકે મને બહુજ મોગી ય-
દીછે; મારે થોડીજ પલ જીવવાનીછે, તથા તમે-
એ મારા લગનનો ગાંઠ બાંધવાનો વીચાર કર્યો.
હતો તેમાં તમને નાઉંજેદ થયું પડશે. હુમારી
મારામારીના વખતમાં અતસ મારાં અંગમાં
પેવસ થઈ ગયોછે ને તેથી હું આસ્તે આસ્તે
બહુધું. જ્યારે મેં મરણ બની દાદમના દાનાં

વીચી ખાંધા ત્યારે જે પેલો છેલો દાનોબી
મારા સપ્તામાં આવી જતે ને હું તે ગરી ગઈ
હતે તો આતલું બનતે નહીં. જન પોતાનો છે-
લો બચાવ કરવા ત્યાં ભરાયો હતો, તથા મારી
સઘલી જેહનતની ફેંકે તેપરજ હતી. આખી
રીતે દાનો જતો રેહવાથી મને અતસનો ઉ-
પયોગ કરવો પડ્યો, અને આસમાન તથા જ-
મીનની વચેના એ મોહકાં હથારથી મને તેની
સાથે લડવું પડ્યું. તેની સઘલી મગફળી ભરેલી
કલા તથા હુનર છતાં જનને મેં દખાડી આ-
પ્યુંછે કે હું તેના કરતાં વધુ સમજતી હતી; મેં
જીત મેલવીછે અને તેને ભસમ કરી નાંખ્યોછે;
પણ હું મોહિતથી બચી સકનાર નથી, જે દર
પલે આગલ આવતું બચે.”

આટલું કહી સેહરાઝાડી ચુપ રહી ગઈ અને
મુલતાંનને કહ્યું, “શાહબ, સવારનું ઉજરડું
જનાએછે, જેથી મને આગલ વધવાની મનાઈ
થઈછે. પણ જે તમે નામવર મને કાલ લગન
જીવતદાં બક્ષો તો, એ વાતનો અંત આવેલો
તમે જનવાને સામરથવાં થશો.”

સેહરીઆરે હા કહી, અને હમેસની રીતી
પરમાને ઉઠી પોતાના રાજ્યના સંસારમાં પડ્યો.

બીજી સહવારે સેહરાઝાડીએ પોતાની વાત
નીચે પરમાંજી આગલ લખાવી:—

પેલો જોગી, પોતાનું મોહ અપો વખત
જોબોદી સાચું રાખી બોલયા, નેકમખત બાનું;
મુલતાંને સાહ્યાઝાડી “ખુઆસુરત આનું” ને તે-
ણીના સાથે સઘલી લાઈનું વૃતાંત કરવા દીધું, તથા

તેનીના મુખ રેહવા બાદ તેને જેવી રીતે તે-
ણીને જવાબ દીધો તે પરથી તેની અતીઅંત
દલગીરી જનાઈ આવતી. તે બોલ્યો, “મારી
બેઠી, તારો બાપ કેવી હાલતમાંછે તે તું જોયો;
અહુસાસ ! હું મને હજુ જીવતો જોઈ આસચ-
રીય થાઉંછું ! તારો વડો કારભારી મરણ પાંચી

એણે અને જે સાહાજાડાને તે જાણુધી ખલાસ કર્યો છે તેની એક આંખ જતી રહી છે.” તે વધુ બોલી શક્યો નહીં કારણ, હાથ મારતો તથા દયકા ખાતો તે રડતો હતો, જેથી તેની જગ્યા ઉપડી શકતી ન હતી.

એકાએક સાહાજાડી જુમ પાડી ઉઠી, “હું બહુ છું! હું બહુ છું!” તેણીને લાગતું હતું કે આતસી તેણીના જીગર ઉપર હું મેલ્યા કર્યો હતો; જેથી તેની વધારેને વધારે જુમ પાડતી હતી કે “હું બહુ છું!” એના અંત તેણીના ન ખમાય એવા દરદશી છુટી પાડવાને મોટું આનંદ. જે આગે તેણી ઉપર ગલબેશ કર્યો હતો તેની અસર એટલી તો અજાણ્ય હતી કે થોડા વખતમાં તે તદન. જીનની કાંની, રાખ થઈ ગઈ.

ખાંનું, એકી મને કેટલું દુખ પેડા થયું તે હું તમને જાણવી શકતો નથી. મારું કળ્યાન કરનાર આવાં ભયંકર મોહતથી મરણ પામવા કરતાં જે મારી સઘલી જીંદગી સુધી હું એક વાંદર અથવા કુતરાજ થઈ રહ્યો હતો તે પરવડતે. સુલતાનને ઉપજતું દુઃખ એટલું તો હતું કે તે જીરજીર છાતી તથા માંથું કુતી રડતો હતો કે જેની થાક ચહડવાથી તે બેસુધ થઈ ગયો. એથી તેનાં સરદારો તથા મોકરોએ દોડી આવી ચાંપતા એલાએ કાંમે લગાડી તેને પાછો હુશીઆર મુશકેલીથી કીધો. તેઓને એ તેના સઘલા વીલાપનાં કારનથી જાનીતા કરવાની મને યા સુલતાનને આજે જાણની વાત કેહવાની અગત રહી ન હતી. સાહાજાડી તથા જીનના બલી ભાશ થઈ જવાથી જે રાખના ધગલા પડેલા હતા તે જોઈને તેઓને સઘલી વાતથી જાનીતા થવાનું બસ હતું. સુલતાનથી ઉભી રહેવા શકાતું ન હતું જેથી તેને તેના આંસમાં મુશકેલીથી તેણે આંખી લેઈ જવા પડ્યો.

આજે મહિતમ ભરી ખબર જ્યારે મેહલમાં

તથા સેહરમાં ફલાવો પામી ત્યારે, સાહાજાડીનાં કમકમાત ઉપજાવે એવાં મોહાતને માટે દરેક આંખી સોંક ભરતું થયું અને સુલતાનનાં દુખમાં ભાગ લેવા લાગું.

સાત દીવસ સુધી આખાં શહેર શોક પાડ્યો તથા સાહાજાડીને માટે ઘણીક કીરીઆ કરવામાં આવી. જીનની રાખ રસ્તામાં ફેંકી દીધામાં આવી, અને સાહાજાડીનીને એક કીમતી વાસનમાં ભરીને તે વાસન જાલવી રાખવાને સાહાજાડી જ્યાં મરણ પામી હતી ત્યાં જ દાતવામાં આવીઈ તથા તે ઉપર એક બહુ કીમતી કબર ખાંધી.

સુલતાન સાહાજાડીથી ઉપજતા શોકને લીધે એક આજો મહીના પોતાનાં આંસમાં જ રહ્યો. તે તદન સાજો થયો ન હતો તેટલાં તેને મને બોલાવ્યો. તે બોલ્યો, “સાહાજાડા, જે હોકમ હું તને કરું છું તે સ્થંભલ-અને જે તે પરમાણે તું ચાલશે નહીં તો તને હું કતલ કરાવીશ.” જે તેના હોકમને તદન તાણે થવાની ખાતરી કરી આપી. જે પરથી તેને આગલ આજે જુજબ મને કહ્યું, “તારા આવવા આગમજ હું બહુજ સુખ સાથે રહેતો હતો તથા મારી જીંદગીમાં કાંઈ પણ મને દુખ ઉપજવનાર બનાવ બન્યો ન હતો; પણ તારા આવવાથી મારું જે સઘલું શુખ હતું તે જુમ થઈ ગયું છે; મારી બેઠી મરન પામી છે; તેના સરદાર કીરતારને સ્વાધીન થયો છે; તથા માતર ખોદાની કાંઈ મોટી મેહરથી મરો જાન બચ્યો છે. તું મારાંપર આજે સઘલા પડતા જાણતું કારણ થઈ પડ્યો છે, જેની હાજરીથી હું વધુ વખત શુખ બોમવી શકું એ ન બને તેવું છે; તેથી અતરથી વગર બોલવે તું એકદમ જતો રહે, કારણ જે તું હયાં રહેશે તો મારો જાન બચ્યાક થશે. મારી ખાતરી થઈ છે કે તારા પગલાં સાથે જ આવર લેતાં

આવેછે. મારે જે કહેવાનું છે તે એવું છે. નીકલ તેથી, અને સંભાલ રાખજે કે મારાં રાજમાં ફરીથી તું ફેખાવ દેતો નાહ જો તું મારા હોક-મની સામે થયો તો તારી યેવકુશીને માટે તારે જાન લેવાને હું કદી આવકી ખાનાર નથી.” હું તેનો જવાબ વાલવા જતો હતો પણ એ સાથે જુમ પાડી તેને મને ચુપ રાખ્યો; તથા નીચી મુઠીએ દશ નીકાલ થઈ, ફુનીઆમાં રખડતો હાલતે મને ખેંહલ છોડી જઈ પડ્યું.

સેહર છોડવા આગમજ હું એક જાહેર હામખાંતમાં ગયો, જ્યાં મેં મારું માકું તથા ભવાં યોડાવી નાખ્યા તથા એક જોગીનો વેસ ધારન કર્યો. જે એ જુમશુરત સાહાજનીઓનો મેં નાશ કર્યો હતો તેનો વીલાપ કરતો તથા મારા કમ ભાવજને કહતો હું મારી ચુસાફરીએ નીકળ્યા. મેં બગદાદ આવવાનો યેઠાવ કર્યો, તથા આશા બાંધી કે ધરમના બચાવ કરનાર સેહનશાના કદમ નીચે જઈ મારી હાકીકતથી તેને વાકેફ કરી તેની દયા ચાહું. અતરે આજે સાંજે હું આવી પહોંતો. જે પેહલાં આદમીને મેં જોયું તે આજે હમારો ભાઈબંધ

જોગી હતો જેને પોતાની વાતથી આપણને પેહલાં વાકેફ કીધા છે. ખાંકીની વાત તથા મારું તમે નામવર ખાનુને ત્યાં કેમ આવવું થયું તે તમને રોશન છે.

બીજા જોગીએ પોતાની વાત પુરી કરતાંજ, ઝોખીડી કે જેની સામું જોઈ તે બોલતો હતો તેને કહ્યું, “કીકછે; તમારી મરદમાં આવે ત્યારે તે એ રખસદ લેજો.” પણ જતા રહેવાને બદલે પેહલા જોગી જેવીજ તેને માગની કરી તથા તેનીજ નજદીક જઈ બેઠો.

“પણ શાહેબ,” સેહરાઝાડી બોલી, “વખત થઈ ચુકા છે તેથી મારે એટલેજ અતકકું જોઈએ. હું હીમતથી કહું છું કે તમેને બીજા જોગીની વાત ગમે તેતલી સારી લાગી હોય તોખી તરીજનની તમે નામવરને જો સાંભરવાની ખાહેશ હોયતો તે એ કરતાં વધુ ધ્યાન એચવાને લાયકની છે.” સુલતાનને છેલી વાત સાંધે તેનો યુકાબસો કરવાની ખાહેશ થવાથી સેહરાઝાડીને હજી વધુ વખત છપતી રાખવાનો યેરાવ કરી થાતે ઉઠી ગયો.

રાત ૫૩ મી.

બીજે દીવસે રાત પુરી થતાંજ સેહરીઆરે કહ્યું, “મારી મરદ તરીજ જોગીની વાત સાંભરવાની છે.” “શહેબ,” સેહરાઝાડીએ જવાબ દીધો, “તમારું ફરમાન બંબવાને હું તૈયાર છું. તરીજ

જોગીએ પોતાની બોલવાની વારી આવવાથી, બીજાજોગર માફક ઝોખીડી તરફ ફરી આજે સુજબ બોલવા માંડ્યું:—”

ત્રીજા જોગીની વારતા.

પ્રુખીવંત ખાનુ, મારી વારતા ત્રિજોગી જે આગલ સાંભરીછે તેથી તદન જુદીજ છે. મારી આગમજ જે શાહાઝાદાઓએ પોતાની હકીકત જનાવી તેમાં તેઓએ માતર પોતાના કમલાચ-ગથી તેઓની આંખ ખેલિલી કહીછે, પણ મારી તો મારા પોતાના વાંકથીજ તથા મારે હાથે મારાંપર મુસીખત લાવી નાખવાથી ગઈછે, જે મારી વાતપરથી તમને માલમ પડશે.

મારું નામ “અજુબ” છે, તથા કાસીખ નામના એક રાજાને હું બેટો થઈછું. તેના બાહત પછે હું તેની ગાડીએ આચો તથા તેને શેહરમાં રેહતો હતો તેનેજ મેં પણ મારી રા-જ્યાંની દાખલ કબુલ રાખ્યું. એ શેહર દરીઆ કીનારાપર આવેલું છે, એનું બંદર દુનયામાં સ-ઉથી સરસ અને ખ્યાવ ભર્યું છે; અને એનાં દ-રયાઈ ખાતામાં દોહોડસો મજબુત મનવાર તથા વેપારી વાંહણિા વીગરેછે. મારે રાજ ઘણાએક સારાં મુલકોથી બનેલું છે જેની સાથે મારી રા-જ્યાંની નજદીક મારાંજ રાજને લગતાં ઘણાએક તાપુઓ આવેલાં છે.

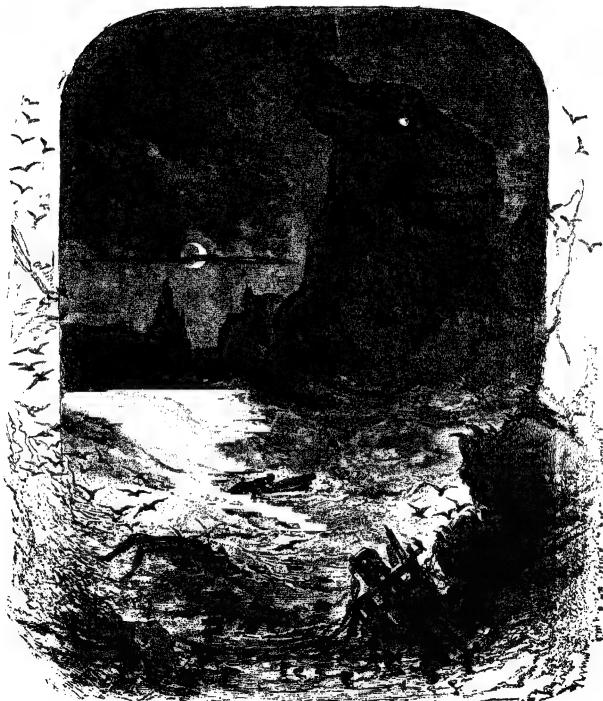
ગાડીએ આવવા પછે પેહલ વેહલું કામ મારા મુલકો જોવાનું મેં કીધું. ત્યારબાદ મેં મારી સઘલી મનવારો તૈયાર કરાવી મારા સ્વાધીનમાના સઘલાં ટાપુમાં ફરવા નીકળ્યો કે ત્યાંની મારી

* “અજુબ” નો અર્થ અરબીમાં “અજબોબી” થાય છે.

ફેયતનાં ખ્યાર મેલવી તેમને મારા તરફ વધારે વકાદાર કરે. આએ મુસાફરીથી મારામાં દરથો ખેદવાની હોશ ઉતપન થઈ તથા તેમાં હું એટલી તો મોજ મેલવવા લાગ્યો કે મારા મુલકો ઉ-પરાંત ખીજ નવાં મુલકોની સોધ કરવાનો મેં અતે નીશચય કીધો; એ મારી ઉજેદ પાર પાડ-વાને દશ વાહાના મેં તૈયાર કરાવ્યાં તથા તેમાં મુસાફરીએ નીકળ્યો, ચાલીસ દીવસ મુધી અ-મેએ વગર હરકતે રસ્તો કાપ્યો પણ એકતા-લીસમે દાહોડે એકું તોફાન થઈ આપું કે હુમેએ ખચવાની આશા છોડી હતી. પણ શહવાઈ પડતાં પવન નરમ પડ્યો, વાદલાં વીખરઈ ગયાં તથા શુરજ પરકાસવા લાગ્યા. ત્યાર પછે અમે એક ટાપુ નજદીક જઈ પુગા જ્યાંથી તાજે ખોરાકે ભ-રવા બે દીવસ રહી અમારાં વાંહાણુ પાછાં હ-કારયાં; દસ દીવસ મુસાફરી કરવા પછે હુમેને જમીનની નજદીક આવવાની આશા આવી, કા-રન જે તોફાન અમેએ જોયું હતું તેથી મારી મુસાફરી કરવાની ખુશી તદન ગુમ થઈ ગઈ હ-તી તથા પાછા મારા મુલક તરફ જવાનો મેં હો-કમ કર્યો હતો. જ્યારે મેં પાછું ફરવાનો હોકમ કર્યો ત્યારેજ મને લાગુ હતું કે મારો ના-ખોદા અમે કયાં હતા તે જાનતો ન હતો. દ-શમે દીવસે એક ખલાસીને વચલાં દાલપર અ-હંકારી જમીન જોવાને હુમેએ ફરમાવ્યું. તેને અમેને જણાવ્યું કે વાંહણુની જમીન તથા દા-

ભી યોરુએ દરયા સીવાયે બીજી કાંઈ દીસતું
ન હતું પણ ખરાખર સાંનને એક જોડું કાલું

ખડતાંજ પોતાની પાગડી એક હાથે તુતકપર
ફેંકી દઈ બીજે હાથે છાતી કુતતો રડવા લા-

રાત પાલ્યાને વલગી પોતાના બચાવ કરે. (૨૬ ૧૪૭)

ધાલું તેની નજરે પડતું હતું.
નાખિલા પેલા ખલાસીને એમ યોલતાં સાં-

લાગે, “અરે નામવર સાહ ! આપનું સંધાનું
નખાદ વધ્યું ! આપનાં માન; એકે પણ બચી

મકનાર નથી! મારી સઘલી હુસ્યારી વાપડતાં આપણે બચાવ કરવાનું મારા અખત્યારમાં નથી." એમ યોલી જાને કધી બચાવ નહીં થઈ શકે તેમ તે જાડી અને પોકાર કરવા લાગે, તથા નાખોડાની નાઉમેડીથી વાંહણનના સઘલા મલાસીઓ ગભરાતમાં પડ્યા. મેં તેને તેની વાસ્તીનો સબબ પૂછ્યો. તેને જવાબ દીધો કે 'તોફાન થવાથી આપણે આપણા રસ્તાથી બેતલાતો આદા ફેટા છઠ્ઠમે કે કાલે ખપોર ડડતાં આપણે કાલા પર્વત અથવા 'લોહાયુમખક' ના પથરની ખાન આગલ જઈ પુગાયું, કે જે મારા સઘલા કાફલાને પોતા તરફ ફેટલો વખત પ્રચ્છે ખેચે; અને કાલે તેનથી ચોકસ તફાવતે આપના જઈ પોહાંચતાં જ લોહાયુમખકનું એટલું તે ખેચાન થશે કે વાંહણની ખાનુના તથા ડીસીના સઘલા ખીલા ખેચાઈ જઈ તે પર્વતને ચલગી જશે; કે જેથી આપણા વાહનનાં સાંધે સાંધા છુતા પડી જશે તથા આપણે કુખી જઈ પાહાડની આગલ સંખ્યાબંધ વાંહણોનો જેનાસ પ્રયાણે તેમાનાં લોહાડાંનો એક મોટો જથ્થો ત્યાં એકથો થયોછે."

"એ પર્વત," પેલાના ખુશ્ખે પોતાની વાત આગલ લખાવી કહ્યું, "ઘણું સીધાછે; એના શીખર ઉપર પીતલના થાંભા ઉપર ઉભો કરેલો, પીતલનો ખનાવેલો એક ગુંબજછે; ગુંબજનાં મહાલા ઉપર પીતલનો સવાર સાથેનો એક ઘોડાછે તથા સવારની છાટી ઉપર જીકું અક્ષર કોટરેલી સીસાંની એક ઠાલ જડેલીછે. એટલું કે-

* લોહાયુમખકના પર્વતનું જગાંન ઘણુંક અરખી પ્રખનારાઓ કરી ગયાછે. એ આગલા વખતન મખનારાઓની કલપનાથી થોડી વિશ્વાદવામાં આવેછે, જે વીંછે તરેસાર વાતો પોતાના વીચારથી ઉભી કરવાને તેઓ ઘણી જાન ચિત્તવાળા છતાં.

હવામાં આવેછે કે એ પુઠલું આટલાં બધાં વાંહણ તથા લોકોનો નાશ થવાનું મુખ્ય કારણછે; અને લોકોમાં એવી વાત ચાલેછે કે એ પરમાણે, જ્યાં સુધી એ ઘોડા તથા સવારને કોઈ જમીન દોસ્ત ન કરશે ત્યાં લગત એની નજીક જનારા સઘલાં ખાયામાલ થશે."

નાખોડા વાત પુરી કરવા પછે પાછો ફાક મુકી રડવા પડ્યો ને તેની સાથે ખાકી રહેલા બધા તેને જોઈ ખીજ પાણુ જાડી કરવા મંડી ગયા. મેંતો વીચાર કર્યો કે મારા લાહાડા પુરા થયા હતા. જે વખત હતો તેનો લાભ લઈ દેજેજન પોત પોતાનો બચાવ કરવા મંડી ગયા; તથા શું ખનશે તેના અખોને કોઈન પાણુ ચોકસ વીચાર ન હોવાથી એક ખીજને છેલી સલામ કરી બેતી લીધું.

ખીજે દીવસે સહવારનાં હખોને કાલો પર્વત ખોલો દીસવા લાગે, તથા અખોને તે વીંછે આગલથી ખરાબ વીચાર એસવાથી જેતલો ખરે ખર તે દોસ્તો હતો તે કરતાં પાણુ તે વધારે ભયંકાર લાગવા લાગે. અપોર પડતાં હખો ઘણા નજીક જઈ પોહોતાં તથા નાખોડા એ જે કહ્યું હતું તે તદન ખરું પડવા લાગું. અખોને વાંહણમાનાં સઘલા ખીલા તથા લોહ પાહાડ તરફ તેના ખેચાંનના જોરથી ઉડી જતું જનાવા લાગું; સઘલાં વાંહણોનાં તુકડા છુટા થઈ જઈ દરીઆમાં કુખી ગયા. મારાં સઘલાં આદમી કુખી મુવાં. પાણુ ધરિવરની કૃપાથી એક પાત્યાંની મદદથી હું ખચ્ચો કે જે પવનથી કરી ઘસદઈ પાહડને તલીએ જઈ લાગું. મને જરાપણ તુકસાંન થયું ન હતું; તથા મારાં સારાં ભાયજો હું એવી જગાપર જઈ લાગેો હતો કે ત્યાંથી ઉપર જવાને પગથી હતી.

સેહરાઝાડીએ વાત કર્યાજ કરી હતે પાણુ મુર્ષે નીકલવાથી તેને મુગી રેહવાની ફરજ

પડી. સુલતાનની પણ વાતની સહઆતપરથીજ ખાતરી થઈ કે સુલતાનએ તેને થગી ન હતી; અને તેટલો વારંતે તેને તેણીને તે દીવસે મા-

રી નહીં નખાવી તેથી આપણને અનન્યથા થવાનું કારણ નથી.

ખીને દીવસે પરાધર્મમાં દીનારગાડી ખોલી, “ખોદાને ખાતર બેહન, તમોને જો હુંગ ન આવતી હોયતો તરીજી જંગીની વાર્તા આગલ કરો.” સેહરાગાડી ખોલી, “મારાં પ્યારાં બેહન, સાહા-ગાડાએ આએ પરમાણી આગલ વાત ચલાવવી:—”

પગથી જોઈ જે ખોદાના સુકર ગુજરયા, કારણ એ સોવાએ મારો પગ વતીક ચુકવાને દાલી યા જમની કોઈપણ બાજુ જરાએ જગા નહીં હતી; તે સરવ સકતીવાન બાપની મદદ ચાહી હું ઉપર ચઢવવા લાગો. પગથીજો એટલીતો સાંકરી તથા ખરબચડી હતી કે જો પવન જરાબી કુંકતે તો હું ઊંડી ગયો હતો; પણ અતે હું ઉપર પેહાંચ્યો. હું પેલા ગુંબજમાં ગયો તથા જમીનપર ગુથન મંડ્યે પડી ખોદાની જેહર-ખાંતીને માટે મેં તેનો ઉપકાર માન્યો.

મેં તે રાત પેલા ગુંબજ નીચેજ કાઢાડી. મારી હુંગમાં એક સફેદ બાલવાલો યુવરગ આદમી અને દખાણો, તેને કહ્યું, “અલ્લમ સાંભલ: જેવો ઉઠે તેવો તારા પગ તલેની જગ્યા ખોદજે; તુને પીતલની એક કમાન તથા સીસાના તરણ તીર ત્યાંથી મલશે, કે જે માણસ જાતને જે ઘણાં દુખો ખમવાં પડેછે તેમાથી છોડવવા માટે બહુકુની ખનાવામાં આવ્યાછે. એ તરણ તીર તે પુતલાં તરફ ફેંકજે જેથી પેલા સવાર દરયામાં અને ઘોડો તારી પડોસમાં પડશે, જેને જે જગાપરથી તને તીર

અને કાંમથું મલે ત્યાંજ દાતજે. આટલું તું કરી રેહ-શે કે દરયો ઉપસી ગુંબજના તલ્લાવિર પાણી આવશે. દરયો ઉપર આવવા પછે તને એક મ-છવો જનાસે કે જેમાં બેઉ હાથમાં હલેસાં પકડે-લું એક માંણસ હશે. એ માણસ પણ ધાતુનું જ બનેલુંછે, પણ ઘોડાપર જે હવું તેને બદલે ખીજ ધાતુનું એછે. તું તે મધવાપર ઘેસી જ-જે ન તેને તે હુંકારવા દેજે, પણ કધીબી ખો-દાનું નાંમ મોઢ ઉપર લેતો ના. દશ દીવસ પછે તે તને ખીજ દરયામાં લેઈ જશે જ્યાંથી તારે પોતાને મુલક જવાને બની આવશે, પણ એ સઘ-લાની જો તું આશા રાખતો હોયતો મેં તને કહ્યુંછે તેમ આખી મુસાફરીમાં ખોદાનું નાંમ યાચરતો ના.”

તે બુધાં માંણસે જે મારી સાથે વાત કરી તે એજ મતલબની હતી. ઉડાંજ આએ સ્વપ્નનો જોવાથી અને બહુ ધીરજ પેડા થઈ, તથા જેબી તેને મને કહ્યું હવું તે પરમાણી કરવાને હું જુલ્લો નહીં. મેં તીર કમાન જમીનમાંથી ખોડી કાઢાડયા, પેલા સવાર ઉપર તીર ફેંકયા અને તરીજે તરિ તેને જમીનદાસ્ત કીધો. પેલા સવાર દરીઆમાં જઈ તથા ઘોડો મારી નજડીક આવી પડ્યો જેને મેં જ્યાંથી કમાન અને તીર ખોડી કાઢાડયા હતા ત્યાં ફાલ્યો. એ અવસરમાં દરયો ઉપસવા લાગો તથા આસેતે આસેતે છેક

ઉપર આવ્યા. જ્યારે ગુંબજનાં તલ્લાં સુધી પાં-
છી આવ્યું કે દુરથી મેં એકે મહાવા મારી તરફ
હલેસાં મારતો આવતો દીઠો : મેં તેથી અ-
દુરમજ્જનો ઉપકાર માન્યો કારણ સઘલું જેમ
મેં સ્વપનો દીઠો હતો તેમજ ખનવા લાગું.

હડી બેઠો તથા ખુબ સંભાલ રાખી જોવાનું
નામ જોઈ ઉપર નહીં લીધું, તથા એક શબ્દ
પણ જોઈમાંથી બાહર ન કાઢાયો. મારાં બેસાં
પછે પેલું ધાતુનું માણસ હલેસા મારી પાહાડ
આગલથી મહાવા હાંકારી જવા લાગો. તેને જ-

તરીજે તોરે તેને જમીન દોસ્ત કીધો. (અંક ૧૪૮)

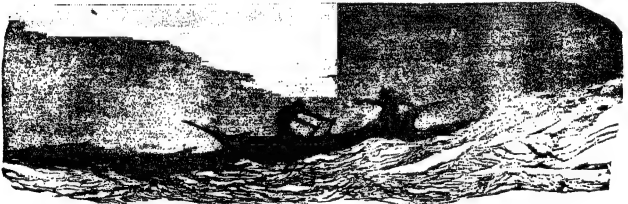
અંતે મહાવા જમીન નજદીક આવ્યો, તથા
મેં જોયું કે મારા સ્વપનાજ પરમાણે પેલો મ-
જ્જવાલો ધાતુનો ખનેલો હતો. હું તે ઉપર અ-

રા પણ થાકે ખાવા વગર નવ દાહાડા મુઠી હ-
લેસાં માર્યાં કીધાં, જે પછે મને થોડાંક ટાપુ ન-
જર પડવા લાગ્યાં. એ પરથી મને આજ્ઞા આવી

કે હવે હું સઘલાં ભયમાંથી ખચીસ. ખડુજ ખુ-
શીમાં આવી જવાથી મને જે મનાઈ કરવામાં
આવી હતી તે જુલો જઈ હું યોલી ઉઠ્યો.
“શુકર પેઢ કરનારના ! પરવરદગારના નામ ઉ-
પર હજારો હજાર આફરીન હોજો !”

મારાં મોહમાંથી એ શબ્દો હજીનો નીકલો
રહ્યા ન હતા તેટલાં મહવો ઊઘાવલી પેલાં ધા-
તુના માણસ સાથે દુખી ગયો તથા હું પાંજીમાં
પહારા મારતો રહ્યો ગયો. ખાકીનો વખત જે
નજીક જગા દીસતી હતી તે તરફ તરવા લા-
ગો. અંધારી રાત પડવા પછે હું ક્યાં હતો તે
નહીં જનાવાથી, જ્યાં ત્યાં ફાંફાં મારી તરતો

કાઈ ગયાં; મેં તે પેહડી લીધાં તથા આગલ
વધ્યો કે હું ક્યાં મુલકમાં હતો તેની ખબર
કાઢાડું. જરા આગલ વધતાં મહેને માલમ પડ્યું
કે હું એક નાહાના ટાપુ ઉપર હતો જે ઉપર
ઘણા જાહોડો તથા જંગલી મેવો ઉગેલાં હતાં.
નજર ફરવતાં મને માલમ પડ્યું કે એ ટાપુ
પાસેના મુલકથી દુર હતું, જેથી મારાં દરચાઈ
ધારમાંથી બચવણી ઉપજેલી ખુશીમાં જરા ખલલ
પડી. એ છતાં મેં ખુદાનો ઉપકાર માન્યો તથા
ખંદગી કરી તેનાં હોકમને તાબે થવાનો થેડવ ફી-
ધો. તરતજ મને સામના મુલકમાંથી એક વાહાણ
આવતું જનાયું તથા પવન ટાપુ તરફનોજ હો-

ધાતુનું માણસ હવેમાં મારવા લાયકું. (મર્કે ૧૪૯)

હતો. આસ્તે આસ્તે મને થાક ચઢવા લાગી
ને જે મારો બચાવ કરવાની આશા છેડી; પાણી
જેરમાં પવન નીકલી આવ્યો તથા કુંગર જેવો
એક મોહતો મોજો મને એક સપાત જમીન
ઉપર ઘસડી લઈ જઈ નાખી પાછો હતી ગયો.
હું જલદીથી મુકી જગા ઉપર દોડી ગયો, કે
બીજો મોજો આવી મને પાછો ગસડી નહીં લેઈ
જાય. પેહલું કાંમ મેં મારાં કપરાં કાઢાડી ના-
ખી તેમાંનું પાંજી નીચવી મુકી રેતીપર ઉગાતા
નાખવાનું કીધું કે જે રેતી સુજની ગરમીથી
તપેલી હોવાથી હજી ગરમ હતી. સહવારનાં સુ-
રજનું તદ્દક નીકલવાથી મારાં કપડાં જલડી સુ-

વાથી તે તરફજ આવવા લાગું. મારી ખાતરી
થઈ કે તે એ ટાપુ આગલજ લંગરશે, અને
વાહાણપરનાં આદમી કાણુ હશે, તેઓ દાસ્ત કે
કુશમન હશે, તે નહીં જાનું ત્યાં લગન ભરઈ
રેહવામાં મેં વધારે સંભાલ ભરેલું ધારયું. હું
એક ઘણાં જાડાં જાહોડ ઉપર ચઢી ગયો;
જ્યાંથી હું તેમને વગર ધાસ્તીએ જઈ શકતો
હતો.

પેલું વાહાણુ એક ખાડીમાં દાખલ થયું, તથા
દશ ગાલાંમાં તેમાંથી નીચે ઉતરયા જેઓનાં
હાથમાં જમીન ઝાલવાને કોદારી પાઉરા હતા.
તેઓ ટાપુની વચ્ચે ગયા અને ત્યાં ગણેક વ-

ખત સુધી પાસેની જગા ઝાદી; જે પછે મને
તેઓ એક બારનું ઊંઘાડતાં જનાયા. તેઓ પા-

છેલી જગા આગલ ગયા: એપરથી માલમ પડયું
કે પેલું બારનું કોઈ બાચરાંમાં ઉતરવાનો રસ્તો હતો.

હું એક ધણું જાગું આઠાડ ઉપર ચઢી ગયા. (ચૈ ૧૫૦)

છા વાંહાંણુ ઉપર ગયા તથા તેમાંથી તરેહવાર
જાતનો ખોરાક અને સરસામાંન લઈ પેલી ખ.

પાછા મેં તેમને વાંહાંણુ ઉપર જતા દીઠા.
અને તરતજ તેઓ એક છુદા આદમી સાથે

પાછા આયા. કે જે છુદો હાથ પકડી એક ચ-
ઉદ પંદર વર્ષની ઉમરના છોકરા સાથે લેઈ આ-
લતો. તેઓ પેલું બારનું ઊગાડી બોંધરાંમાં
ઉતરયા. ઉપર આયા બાદ તેઓએ પેલું બાર-
નું ઢાંકી દીધું, તથા તે ઉપર મટોકું પાંથરી
જ્યાં વાંહાણુ લંગરથું હતું ત્યાં ગયા. પણ તે
તેઓની સાથે પેલા નાઠલા છોકરાને દીઠો નહીં.
એપરથી તે ધારથું કે તે પેલાં બોચરમાંજ હશે.
જે ખતાવે અને પુષ્કલ અળએખીમાં નાખે.

પેલા છુદો તથા જોલાંત્રી વાંહાણુ ઉપર પા-
છા ગયા; તથા લંગર ઊંચકી પાછા સાંજેના
મુલક તરફ વાંહાણુ હંકાર્યું. જ્યારે તે જોયું કે
તેઓ અને જોઈ ન શકે એટલા દુર ગયાછે ત્યારે
હું જાહાકપરથી ઉતરયા તથા જ્યાંથી જગ્યા
ખની હતી ત્યાં ગયા. તે આરતે આરતે અને
એથી ત્રણ કુટનો એક ચોરસ પથર દખાચો
ત્યાં સુધી મટોકી ખીસાડી. તે તે પથર ઊંચ-
કેચો તો અને માલમ પડ્યું કે અંદર જવાના
દાદર ઉપર તે ધાંકેલો હતો. હું નીચે ઉતરયા
અને મને એક મોટા ચોરડામાં જોવા લાગ્યો કે
જ્યાં તે પેલા જીવાન રખસને પોતાનાં હાથમાં
વોનો લેઈ એક કોચ ઉપર બેઠેલો જોયો. વલી

તે મેલો તથા કુલનાં કુંદાં ને તેની પાસે હ-
તાં તે પણ દીઠાં. એ સઘથું મને બે મીનખતી
સલગાવેલી હતી તેના ઉત્તરદાંથી દખાતું. પેલા
જીવાન છોકરાએ જ્યારે મને દીઠો ત્યારે
પુષ્કલ પોતે ગભરાવા લાગ્યો; પણ તેની ખીલીક
ભાંજવા તે દાખલ થતાંજ કહ્યું. “સાહેબ,
તમે જામે તેખી હાવો પણ મારેથી દરતા ના;
એક રાજના બેટો તથા રાજ પોતે હાવાથી
તમેને તુકેસાન હું કરી શકનાર નથી; તેથી
ઉલતું હું ધાંધું કે તમેને આએ જીવતી જો-
રમાંથી બચાવાને તમારા સારા ભાથજે હું અ-
તરે આવી પોહાતો; પણ મને જે મોટી અ-
ળએખી પેઠા થાયછે તે એછેકે (કારણ તમારા
આએ ઠાપુ આગલ આયા પછે શું શું ખતાવ
ખતયાછે તે મે સઘલા દીઠાછે) તમેએ વગર
અડચન કરવે તમને આએ જગામાં બંધ કર-
વા દીધા.”

એટલું જોલી સેહરાજાડી ચુપ થઈ; તથા સુ-
લતાંન ઉડ્યો પણ પેલા છોકરાને શું કારણ બો-
યરાંમાં બંધ કીધો હતો તે ખીજે દીવસે જાત-
વાની ખાહરાથી પોતે અધીરા થયો હતો.

વખત થતાંજ દીનારજાડી સુલતાંનાં ઉઠાડી
જોલી; “બેહન, જે તમે હુંગથી ફરેગ થયાં
હાવોતો જેહરખાંની કરી લીજા જોગીની વાર્તા
ચલાવો;” સેહરાજાડીએ તરતજ આએ પરમાણી
જોલાવા માંડ્યું:—

તરીજા જોગીએ પોતાનું જોલકું સહરજા શ-

ખી કહ્યું, તે જીવાન છોકરાએ આએ મારા
જોલાસાથી જરા હીમત પકડી અને પોતા કને
એસવા ફરમાવીડી. મારા બેઠા પછે તે જોલ્યા,
“સાહાજાહ મારો વાત એવી અળએખ જેવીછે
કે તે સાંભરવાથી તું અચરત થશે.

“મારા બાપ એક ઝવેરીછે કે જેને પોતાની

હુસ્યારીથી એ ધધામાં પુષ્કલ દોલત એકથી ક-
રીછે, એની પાસે ઘણાક ગુલામ તથા આદત્યાછે

ને પોતાનું જહવેરાત વેચે, તે સાથ, તેઓથી
વેહવાર રાખેછે.

મારા બાપે....જોગી પાસે મારું જનમ કલ જોવાડ્યું. (અંક ૧૫૪)

જેઓને પોતાના વાંઢાંણ ઉપર પોતાના કારભારી
દાખલ નેચેછે તથા જે ઝોટી ઝોટી દરબારો-

એને પરણ્યાને બહુ વર્ષ વહી ગયાં પણ તે
અરસામાં કેસાં ફેરજનની વરધી થઈ નહીં; અને

એને સ્વપનામાં જનાવામાં આવ્યું કે એક છોકરા તારે ત્યાં અવતરશે પણ તે બહુ તુકી ઉમરમાં મરણ પામશે; જે સ્વપના જવાથી મારો ખાપ બહુ બેચેન થયા. તેના સ્વપના જવા પછે આસરે નવ મહીને હું જનમયા અને આ ખા કુટુંબમાં બહુ ખુસાલી પેડા થઈ.

“મારા બાપે મારા જન્મની ઘડી પલ નોંધી લેઈ જોશીઆ પાસે તેનું ફલ જાણવું. જેના જવાબમાં તેઓએ કહ્યું, ‘તમારો બેટા પંદર વર્ષની ઉમરના થશે ત્યાં લગન ઘણું સુખ ભોગવશે, જે પછે એની છાંદગી ધાર્મીમા આવી પડશે. એમાંથી એનું બચવું ભરે મુશ્કેલ છે; તોપણ એના સારાં ભાથાને જો એ બચી જાયતો પછે એની ઉમર બહુ લાંબી છે. તે વખત, (તેઓએ કહ્યું), જ્યારે કાસીમ રાજાને બેટો, સાહાઝાડો અજબ લોકોનું બકના પાહાડપરનું પીતલનું પુતલું દરયામાં તોડી પાડશે ત્યાર પછે નોંધ; અને અમારા વરતારા પરમાણે તમારો બેટો તેજ સાહાઝાડાના હાથથી પુતલું પડ્યાં પછે પચાસમે દીવસે મારશે જશે.’

“મારા બાપે મારી ફેલવણી પાછલ આજ લગન ઘણી મેહનત લીધી, અને હુમના મને પંદરમું વર્ષ ચાલે છે. ગઈ કાલે તેને ખબર મળી કે પીતલનું પુતલું દશ દીવસ થયા મેં કહ્યું તેજ સાહાઝાડાએ દરયામાં ફેંકી દીધું છે. એ ખબરથી મારો ખાપ પુરાકલ વીલાપ કરે છે તથા એટલો ખીંચે છે કે તેના અવતારજ તદન બદલઈ ગયેલા દીસે છે.

“જોશીઆના વરતારાપરથી મારી છાંદગી બચાવા તથા મારો ટપકો ખાતો પાડવા તેને સઘલા ખનતા ઉપાયો લીધા છે. તેને થોડાજ વખત થયા આજે બેચેન બંધાવીઈ છે કે પુતલું નાખી દેવા પછે પચાસ દીવસ ગુજરી ગય ત્યાં લગન મને તે એ મધે સાંતી રાખે; અને તેટલા

વાસ્તે પુતલું પડવાને માતર આજે દશ દીવસ થયા છે તોખી તેને અતીશય ઉતાવલ કરી અને અતરે લાવી રાખે છે; તથા બાકી રહેલા ચાલીસ દીવસ પુરા થતાંજ અને લેવા આવવાની કબુલાત આપી છે. મારી તરફથી પુછેતો મારી ખાતરી છે કે સાહાઝાડો અજબ અને આવાં એક વેરાંન જંગલમાં બાંધેલાં બોંધાંમાં સોધતો આવી સકે એ અશકય છે.”

હવેરીના બેટો પોતાની વાર્તા કરતો હતો ત્યારે હું મનમાં જોશીઆ તરફ હસવા લાગો કે, ‘હું’ તેના જીવ લેવસ;’ એવો બનાવ કદી ન બને એવી મારી પુર ખાતરી હોવાથી તેના બોલી રહેતાંજ મેં ઘણી ખુશી સાથે કહ્યું, “ધ્યારા સાહેબ, ખાદાપર છાંતમાર રાખો તથા કસી ધાર્મી ના કરો. હું ખુશી છું કે મારે વાંહન ભાગવા પછે હું આજે જગાએજ અચ્ચે જે મારાં સારાં ભાથાને જોખી તમારી છાંદગી લેવાની તજવીજ કરે તેથી તમોને બચાવી લેવાને હું શકતીવાન થઈશ. જોશીઆએ જે ચાલીસ દીવસની તમોને ધાર્મી આપી છે તે પુરા થાય નહીં ત્યાં લગન હું તમોને છોડી જઈશ નહીં; એ અવસરમાં મારેથી ખનતી તમારી ખરદાસ્ત લેવસ, અને પછે તમારા ખાપની પરવાંનગીથી તેના વાંહાંજીમાં તમારી સાથે તમારા ખુલકમાં આવીશ; તથા મારાં રાજમાં પાછો પેહાંચતાંજ જે મારીપર આભાર થશે તે સારી પેઠે યાદ રાખી મારેથી ખનતી કોશિસ કરી તેના પાડ વાલીશ.”

મારાં કેહવાથી હવેરીના છોકરાને હીમત આવી તથા તેને વીસવાસ આવવા લાગ્યો. મેં તપાસ રાખી, જે અજબની તે ધાર્મી કરતો હતો તે હુંજ છું, એણે તેને જનાવ્યું નહીં; જેમ કરવાથી તેની બેચેનીમાં વધારો થતે; તે સાથે હું કાણુ હતો તેમ તેને જરૂર સંજય

ય નહી તેને માટે મેં પુરકલ સંભાલ લીધી.
:મેં રાત પડી ત્યાં સુધી તરેવાર વાત કર્ય,
રી. મને એ છોકરો અબરાક જનાયો.
રેનાજ ધોરાકમાંથી હું પણ એની સાથે ખા-
લાગો ને એટલો બધો હતો કે મારા જેવા
ીજી પહોરનાઓ આવે તોપણ ચાલીસ ઉપર
વસ ચાલ્યાં વગર રહે નહીં. રાતનું ખાનું
ીધાં પછે અમે એ કંટલો જીખત સુધી વાત
રીયા કરી; પછે અંતે અમે સુઈ ગયા.

બીજે દાહાડે ઉઠ્યાં પછે મેં તેને કપડાં પે-
રવામાં મદદ કરી; મેંજ ખાનું પકાવ્યું અને
ખતસર તેબલ ઉપર લાવી મુક્યું : ખાધાં ખાદ
ખમારી મોજને માટે મેં એક રમત સોધી કા-
ઢાડી, તથા એ મુઆફક તેજ દાહાડે નહીં પણ
ને પછે હમેસ હું કરવા લાગો. બપોરના ખાં-
નાં માફકજ રાતનું ખાનું મેં પકાવ્યું તથા આ-
ગલા દીવસની મુઆફક જમી સુવા ગયા. એ
વરમાંણે અમેને એક બીજા વીસે સારો વી-
ચાર બેથો તથા અમારી દોસ્તી મકમ થવા લા-
ગી. મને માલમ પડ્યું કે તે મને ચાહતો હતો;
તથા મને પોતાને તેને માટે એટલો પ્યાર છુત-
વા લાગો કે હું મારે મનસે બોલવા લાગો,
“જે જોશીએએ એના બાપને કહ્યું હતું જે તા-
નો બેટો મારે હાથે મરણ પામશે તેઓ બરા
જ હસે; કારણ હું એક નીચ કરમ કરું એ
તદન વીચારથી ઉલતું હતું.” તુકમાં, ખાનું,
અને એમનચાલીસ દાહાડા તે બોયરામાં બ-
જુજ ખુસી સાથે કાઢાડ્યા.

ચાલીસમે દાહાડો રોશન થયો; તથા તે દા-
હાડે સહવારમાં તે જીવાંન ઉઠ્યો ત્યારે પોતાથી
ખાઓસ નહીં થાય તેટલી ખુસાલી સાથ મને
કેહવા લાગો, “સાહાજાડા, આજે ચાલીસમે
દાહાડોછે, ને હજી હું જીવતા છું. માટે હું તે
સરવસકેતીવાં બાપને ઉપકાર માનું છું, તથા

તારી સોખતીને સાથ તારો આભારી થયો છું.
મારો આપ થોડાવારમાં આવવાને જીલસે નહીં,
જે તારો ઘટો ઉપકાર માંનસે, તથા તારા રા-
જમાં પાછું ફરવાને જેબી ઉપાય લેવા ગતસે તે
ઘણા આભાર સાથે લેવાને મુકનાર નથી, પણ
એટલાં હું તારી પાસે અરજ ગુજારું કે મારે
માટે થોડું ગરમ પાંણી તૈયાર કર કે નાહી હું
કપડાં બદલું જેથી મારા બાપને વધારે માંન
સાથે ભેતવાને મને બની આવે.”

મેં પાંણી મુકુલા ઉપર ચઢાડ્યું તથા તે ગ-
રમ થવા પછે હમામખાંનામાં લેઈ જઈ મુક્યું.
તે જ્યાં નાહીને મેં તૈયાર કરેલાં બીજાનાં
ઉપર જઈ મુતો. થોડો વાર હું ગાઈ ઉઠી તેને કહ્યું,
“પેઆરા સાહાજાડા, મેહરખાંની કરી મારે માટે
એક ખડખુચું અને થોડી ખાંડ લાવ કે તે
ખાધાથી જરા મને હુસ્તારી આવે.”

જે ખડખુચ્યાં બાકી વધ્યાં હતાં તેમાંથી સ-
ઉથી સરસ એક લેઈ રકાબીમાં મેં મુક્યું; તથા
તે કાપવાને મને છરી ન મલવાથી મેં તેને પુ-
છ્યું કે છરી ક્યાં હતી. તે બોલ્યો, “મારાં મા-
થાં ઉપર આવેલી અભડઈ ઉપર એકછે.” મને
તે ત્યાં જનાઈ તથા તે લેઈને પાછું ફરતાં મારો
પગ ગલીયામાં ભરઈ જવાથી, હું તે જીવાંન
ઉપર તુતી પડ્યો અને વાત કરતાં મારા હાથ-
માંની છરી તેનાં જીગરમાં પેવસ થઈ ગઈ.

એથી હું બહુજ દુખી થઈ રહવા લાગો;
હું મારું માથું, કપાલ, અને છાતી કૂતવા લાગો;
મારાં કપરાં ફાડી મેં ચીન ચીન કીધાં: નહીં
વીચારાઈ શકે તેવી દલગીરી તથા દુખ સાથ હું
જમીન ઉપર પછાઈ પડ્યો. મેં વીચાર્યું, “અફ-
સોસ! એ બચારો ગરીબદાનો છુટકો થવાને માતર
થોડાજ કલાક બાકી હતા જે મોહાતનાં પંજમાંથી
બચવા માટે આવી જગા ઉપર પોતે આવી રહ્યો હ-
તો; મેં પોતે પાણી એને સઘલા દુખમાંથી છુટો થય-
લો ધારણો ત્યારે હુંજ એના ખુની થયો છું તથા જે

અગમચેતી થઈ હતી તે ખરી પડીછે. પણ એ સરવ શક્તિવાન ખાપ !” એ માઈ સીર તથા હાથ આસમાન તરફ બખરોસ કરી કહ્યું, “હું તારી પાસે માફી ચાહું છું, અને જો હું એનાં મોહતને માટે યુનેગાર હાથિતો, મારી જીંદગી એકદમ ખતમ કર.”

સેહરાઝાડીને દાહાડો રોશન થવાથી આંખે

ખેદચુકત વાત બંધ કરવાની ફરજ પડી. હોં. દનાં મુલતાંનને એ વાતથી બહુ લાગી આવ્યું તથા પેલા જોગીનું શું થયું તે જાનવાને તે બહુ અધીરો બન્યો અને તેને એટલા માટે થેડાવ કર્યો કે સેહરાઝાડીને તે દીવસે મારી નાખવી નહીં, કારણ જોગીનું શું થયું તે માતર તેનીને એખલીનેજ ખબર હતી.

દીનારઝાડીએ બીજી સહવારે મુલતાંનને હમેસ માફક ઉઠાડી. તેની બોલી, “બેહન, તમે જો જગતાં હોવોતો, પેલા જુવાનનાં મોહિત પછે શું થયું તેનું ખ્યાન કરો.” સેહરાઝાડીએ નીચે પરમાણુ કહેવા માંડ્યું :—

ખાનું, તરીજ જોગીએ ઝાખીડી તરફ ફરી પોતાની વાત ચાલુ રાખી કહ્યું, આંખે દુખદાયક બનાવ પછે, હું મોહતને જો તે વખતે હાજર થતો તો વગર આનાંકાનીએ શરણ થયો હતો. પણ માઈ કે નરસું જે આપને ચાહીએ તે હમેસ બનતું નથી. એ સઘણું છતાં જે વીચાર કીધો કે મારા ગમે એતલા રહવા કુતવાથી એ જુવાન જીવતો થઈ શકનાર નથી અને ચાલીસ દાહાડા પુરા થવાથી તેનો ખાપ આવી પુગસે એવી ધાસ્તીથી જે તે બોયકું છોરીયું, તેના દરવાજા ઉપર પેલા મોટા પથર પાછો મુક્યો અને ઉપર મોટાડી પાંથરી દીધી.

માઈ કાંમ પુર થવા બાદ એ સાંમિના મુલક તરફ નજર કીધી તો દરયામાંથી પેલું વાંહણુ એ જુવાનને લેવા આવતું જનાયું, જે તેથી શું કરકું તેના વીચાર કીધો. જે મનથી ધારકું,

“જો એ પ્રુથો સખસ મને જોસે તો તરત પકડી લેસે તથા પોતાના એતાને મુવેલો જોલામો પાસે એકદમ મને કતલ કરાવસે; ગમે તેવી રીતેબી હું તેને સમજવસ તેથી તે મને નીર અપરાધી ગનસે નહીં. તેથી મારા અખત્યારમાંજે તેતલાં હીયાંથી વતી જાડી તો તે તેના પળમાં સપદાવા કરતાં બેહતર થશે.”

એ બોંએડાંની નજીક સારે ભાએજે એક માઈ પાડાંથી ભરાઈ ગયલું ગ્રાહાડ હતું જે ઉપર છુપાઈ જવાને હું ચહડ્યો. જ્યાંથી હું તેમને ન દખઈ સકું એવી જગાપર પેહિંચી હજીતો એથો નહીં એટલાં જે ખાડીમાં તે વાંહણુ પેહલાં લંગર કરચું હતું ત્યાં તે આવી પેહિંતું.

તે પ્રુથો પોતાના જોલામ સાથે તરત ઉતરી પડ્યો અને ઉમેદ ભરેલાં દીલે પેલાં બોયકાંઆગલ સર્વ આવી લાગા; પણ જ્યારે તેઓએ જોયું કે મોટાડી તરતની બનેલી હતી ત્યારે તેઓનાં ચેહરા ફીકા પડી ગયા; તેમાં મુખ્ય કરી પેલા પ્રુથાનો ચેહરો ફીકરની વધારે જોવાહી પુરતો હતો. તેઓએ પથર ઊંચક્યો અને અંદર દાખલ થયકું તે જુવાન સખસનું નામ લેઈ

તેઓ તેને બોલાવવા લાગ્યા, અને તેના જવાબ ન દેવાથી તેમનો ઘભરાત વધી પડ્યો. તેઓ તેને સોધવા અંદર દાખલ થયા અને અંતે તેને ખીજાનાં ઉપર તેના છગરમાં પેસી ગય-લી છરી સાથે દીધો, કે જે છરી કાઢાડી લેવાને મને અવસર મળ્યો ન હતો. એ જોઈ તેઓ

દખાડી નહીં, અને તેથી તેના જોડાંમાં ધારથું કે તે છવવો મુસકેલ હતો; પણ અંતે તે હુસ્તાર થયો.

ગુલાંભો પછે તેના બેતાની લાસ સ-ઉથી સરસ કપડાં પેહડાવી બાહરે લાયા, અને એક ઘોર ખની તેમાં તેને મુક્યો, પછે છુ-

ગુલાંભો તેના બેતાની લાસ ઉપર લાયા (ચક્ર ૧૫૭.)

પુશકલ જરી કરવા લાગ્યા તથા તે છુધો બેસુધ થઈ પડ્યો. જોડાંભો તેને ખોલલા પવનને માટે પોતાના હાથમાં ઊંચકી ઉપર લાયા તથા જે અહીંઉપર હું સંતાયલો હતો તેનાં થક આગલ તેને મુક્યો; પણ તેઓના ઘણાખી ઉપાચો લી-ધાં છતાં તેને મુધીમાં આવવાની કસી નીસાંની

ધાએ પોતાનાં બે જોડાંભોના આધારથી રતને એહરે પેહલી મતોદી તેનાપર નાંખી; જે પછે જોડાંભોએ ઘોર પુરી નાખી.

પછે બધો સરસામન તથા ખોરાક બાહરે કારી વાંહાંણમાં ભર્યો. પેહો છુધો જે પો-તાને પેહા થયેલાં કુખથી ઉઘો રહી ન શકતો

હતો તેને તેઓ એક પાલખીમાં નાખી વાંહાણુ ઉપર લેઈ ગયા, જે લગર ભચકી થોડાવારમાં નજરથી દુર થઈ ગયું.

મુલતાંનાં આરડામાં ઉતરકું પડવાથી સેહ-

રાઝાડી એટલુંજ યોલી ઝુગી થઈ ગઈ. સેહરી-યાર વખતસર ઉઠી ઉભી થયા અને આગલનાં જેવાજ કારણને લીધે મુલતાંનાં દીનારઝાડીની નજરથી તેને છપ્પતી રેહવા દીધી.

બીજે દીવસે સહવાર પડવા આગમજ દીનારઝાડીએ મુલતાંનાં અરજ કરી, “મારાં પ્રીય બેહન, જે તમો હું ગથી ફરેગ થયાં હોવાતો તરીજ જોગીની વારતા આગલ ચાલુ કરો.” સેહરાઝાડીએ ઉતર વાઢ્યા, “ત્યારે સાંભલો બેહન, તે સાહાઝાડાએ પોતાની વાર્તા નીચે મુજબ કરી:—”

તે પ્રુથા સખસ તથા તેના ગોલાંજો જવા પછે, હું તાડ ઉપર એખલો રહી ગયો; તે દીવસે રાતના પેલાં બોંધકામાંજ હું મુતો જે તેઓ પાછું બંધ કરી ગયા હતા; અને દીસનાં આખાં ટાપુમાં, જ્યાં ખુશનુંમાં લાગતું ત્યાં આસાયસ લેતો જઈ, ફરી વલયો.

આવી કંતાલા ભરી છંદગી જે એક આખો મહીનો કાહાડી; જે પછે મને જનાયું કે દરયામાંતું પાણી બહું ઓસરી ગયું હતું અને તે ટાડ વધારે મોહોતું થયું હતું. સાંજેના મુલક પણ નજરથી આવેલો જનાયો. તુકમાં કહુંતો પાણી એટલું મુકાઈ ગયું હતું કે મારા અને સાંજનાં મુલક વચે એક નાંધલો ઝહરો વેહતો જનાવા લાગે. હું તેમાંથી ચાલી ગયો અને પાણી માતર મારા ગુથણુવેરજ આવ્યું. મને કીચલ અને રેતીમાં એટલો વખત ચાલવું પડ્યું કે હું તંદન થાકી ગયો. એવી રીતે અતે કથન

જમીન ઉપર હું આપો તથા થોડેક દુર ચાલતાં મારેથી ઘણું અંતરે કંઈકે મોટાં ખલતાં જેવું મને દીસવા લાગું, જેથી મને જરા ખુસી ઉપજી; કારણ જે મનસે કહ્યું, “મને એ જગાપર કોઈ પણ આદમજત મલ્યાં વના રેહસે નહીં, સખબ પોતાને હાથે આવાં મોટાં ખલતાં થાય એ મુસકેલછે.” તોયપણુ ત્યારે હું નજરથી ગયો ત્યારે જે મારી ભુલ જોઈ જેને હું આતસના સોલા સમજ્યો તે લાલ ત્રાંખાનો એક કીલ્લો હતો, જે સુરજનાં ફીરન પરવાથી એ મીસાલ દખાતો હતો.

હું એ કીલ્લા આગલ થોલ્યો, અને તેની ઉમદા બાંધની જોવાને તથા આસાયસ લેવાને બેઠો. એ ભપકાદાર જોહલને હજુ જે બરોખર જોયો નહીં તેટલાં મને દશ પ્રુખમુરત જુવાન સખસો જને ફરીને આવતા હોય તેમ આવતા દખાયા. મને તેમાં ઘણું અજબજેબ એ લાગ્યું કે તેઓ સઘલા જમની આંખે આંધંલા હતા. તેઓ સાથે એક પ્રુથા હતો, જે ઘણો કઠાવર અને દાહાપણુવાલો દીસ્તો.

આવા અરધા આંધલાની એક મંડલી જોઈ હું બહુ આશ્ચર્ય થયો કારણ તેઓ સઘલાની જમની આંખજ ગચલી હતી. એ સઘલા કેવા બનાવથી સાથે મલ્યા હશે તેના હું વીચાર કરતો

હતો તેટલાં તેઓ મારી પાસે આયા અને મને
જોઈ ખડુ ખુશી થતા જનાવા લાગા. સલામ કર્યા
પછે તેઓએ મને પુછ્યું કે મારે ત્યાં જવું કેમ
થયું હતું? જે જવાબ દીધા કે મારી વાત જરા
કંતાલા ભરેલી છે પણ તેઓ બેસવાની તસદી લે-
એતો તેઓની હાંશ પુરી પાડવાને હું રાજી હતો.
તેઓએ મારે કેહવું કયુલ રાખ્યું, અને મારાં
રાજી છોડવા પછે જે સઘળું મારાપર વીત્યું હતું
તેથી મેં તેમને વાકેફ કરયા, જે સાંભરી તેઓ
ખડુ અભયેષ થવા લાગા.

મારી વાત પુરી થવા પછે તે જીવાંનાએ
મને મેહલમાં જવા કહ્યું. જે તેઓનું ઈ-
જન કયુલ કર્યું અને અમે ઘણાક દીવાનખાનાં
અને ચોરડાઓ, જે સઘલા ખડુ સરસ રીતે સી-
ગારેલા હતા, તેમાં થઈ છેલે એક ઘણા મોહાટાં દી-
વાનખાનાંમાં દાખલ થયા, જ્યાં દશ ખલુ નાં-
ધલા કોચો ગોથવેલા હતા, જે તેઓ દીસનાં બે-
સવા તથા રાતના સુવા કાંમે લગાડતા હતા. એ-
ઓની વચે એક અચારમો કોચ હતો જે ખી-
જા જેટલો ઉનચો ન હતો પણ તેના રંગ
તેઓના જેવો હતો, જે ઉપર ઉપર
જાણવેલો બુધો આદમી એકો અને પેલા દશ
જીવાંને ખાકીના કોચ ગેરી લીધા. દરેક કો-
ચ ઉપર માત્ર એકજ આદમીની જગા હોવાથી
પેલા જીવાંનામાંથી એકે મને કહ્યું, “ભાઈ, ચો-
રડાની વચે આવેલા પેલા ગલીચા ઉપર બેસો,
હમારે માટે કસી પરપુષ કરતા ના, તથા
અમે સઘલા જમની આંખે કાંચે આંધરા છંદએ
તે જાનવા માગસો નહીં, અને જેથી તમે જો-
ઓ તેટલાંમાંજ સતોશ પાંખી વધારે જાનવાની
ખાહેશ ના કરતા.”

પેલા બુધો થોડો વખત બેઠા પછે ઉઠી ખાહેર
ગયો પણ એક બે મીનતમાં તે પાછો આવ્યો,
અને સાતે ખાંનું લેતો આવ્યો, જે તેને દરેક

જનને ફાલે પરનું જીવું જીવું વેહેલી આપ્યું,
જેઓ સાથે મને પણ આપ્યું, જે જે ખી-
જાઓની માફક એખલાએ ખાધું; ખાનું ખાઈ
રેહવાની જરા આગમજ તેને અમોને દરેક જ-
નને સરાખનું એકકું પ્યાલું આપ્યું.

મારી વાત તેમને એટલી તો સરસ લાગી
હતી કે તેઓએ મને તે ખાનાં પછે પાછી
કરવાને કહ્યું, જે રાતના ઘણા વખત સુધી તાહેલું
કરવાને એક કારન થઈ પડી. પેલા દશમાના
એકને અવાર થયલું જનાવાથી બુધાને તેને
કહ્યું, “તયુને ખબર છે કે રાત ઘણી વહી ગ-
ઈ છે તે છતાં રોજ હમુને જે જોઈએ છે તે તેમો
લાયા નથી.” એ શબ્દો સાંભળી બુધો ઉઠ્યો,
એક ચોરડામાં જઈ પોતાના માથાં ઉપર
એકેકે પછે દશ ખલુ કપડાંથી ધાકેલાં વાસન
લાચો, અને દરેક જીવાન પાસે એકેક વાસન અ-
ને ખતી મુકી.

તેઓએ પોતપોતાના વાસન ઊંચાઈમાં જે
મથે રાખ, કોલસાની ભુકી અને મેસ હતી.
એ તરણે તેઓએ સાથે જેલજ્યાં, અને પોતા-
ના ચેહરા ઉપર સઘળુ લગાડ્યું જેથી તેઓ
ખડુ ખીહામના દીસવા લાગા.

આવી રીતે મોઢ કાલાં કરી તેઓ રડવા
અને જારી કરવા લાગા, જે સાથે તેમના માંથા
તથા છાતી કતી તેઓ ખોલતા, “આપની આ-
લસાઈમાં નકામી જીંદગી કાઢાડવાનું આએ
ફલ છે.”

લગભગ આખી રાત સુધી તેઓએ એમ ક-
રયા કીધું, અને તેઓના મુગા રેહવા પછે, બુ-
ધો પાણી લાચો જે વડે તેઓએ હાથ મો-
હોડું ધોયું; તેઓના કપડાં જે ખરાબ થઈ
ગયાં હતાં તે ખદલી નાખ્યાં, જેથી જે તે-
ઓએ રડન કર્યું હતું તેની કાંઈ પણ નીસાની
રહી નહીં.

નકબખત ખાનુ, તમે વીચાર કરોકે સઘસો વખત મને કેવી યેએની ઉપલ્લ હશે. મને જે મુગું રેહવા કહ્યું હતું તે કબુલાત તોદવાને મને ખહુ વીચાર થયો. તથા તેમને એમ કરવાનું કારન પુછવાને મારો જીવ તલપી રહ્યો હતો, તે સાથે મને સઘસો વખત હુંગ આવે એ પણ નહીં બને એવું હતું.

બીજે રાત્રે ઉઠતાં વાર અમે ફરવા નીકળ્યા, ત્યારે મેં તેમને જનાવ્યું, “સાહેબો, તમે જે ગઈ રાતના મારી સાથે યોગી કરી હતી તે હું પાલી સકતો નથી. તમે સઘલા અકલમંદ છો એમ મારી ખાતરી થઈછે, તોપણ મેં તમેને એવું કામ કરતાં જોયાછે કે જે ઘેલા આદમી સીવાએ બીજું કોઈ કરે નહીં. મારીપર ગમે એવી મુસીબત પડે તોચપણ તમે સા માટે તમારા એહેરા કાલા કરયા તે પુછવા વગર મારેથી ચોખાતું નથી? વસી તે સાથે તમે સઘલા એક આખિ આંધલા છો તેનું શું કારન? એ સઘલાનું કારન કાંઈ મોતેબર હોવું જોઈએ, માટે હું તમારી પાસે માગી લેઊં કે તેથી મને વાફે કરો.” એ મારા કાલાવાલાના જવાબમાં તેઓએ એટલુંજ કહ્યુંકે મને તે સાથે કસુ લાગતું વલગતું ન હતું, અને મારાં ભલાંને માટે મુગું રેહવું એ ખહુ બેઠવર હતું.

ઢાઢોકો તહેરવાર વાત ચીત કરી કાઢાડ્યો, અને રાતના ખાનુ ખાધા ખાદ, તે યુધો પેલાં વાસન લાધો, અને તે જીવવાનો પાછા પોતાના એહેરા કાલા કરી રહાપીત કરતા તથા કુતતા બોલવા લાગા. “આપણી આલસાઈમાં નકામી છંદગી કાઢાડવાનું આએ ફલ છે.” અને એજ માફક વલી પછીની રાતે પણ તેઓએ કર્યું. અતે મારેથી ચોખી ન શકાતું ત્યારે મેં તેમને મને તેનું કારન જનાવાને ખહુ કાલાવાલા કરયા, અને જો તેમ ન કરે તો મારા રાજમાં પોહચવાનો રસ્તો દખાડવા કહ્યું કારન તેઓ

સાથે વધુ વાર રેહવું અને દર રાત્રે આવો કુખદાયક ખનાવ વગર કારણે જોવો એ મારેથી ન બની શકે એવું હતું.

સઘલા આકીનાઓની વીતી એકે મને જવાબ દીધો, “અમે તમારી અરજ કબુલ નથી રાખતા તેને માટે તમે અજબના ના થસો; માતર તમેને અમારી હાલતે પોહાંચતા અતકાવાને અમે એમ કરચે છઈએ. અમારી રીએ જો તમેને પોહાંચવાની હાંશ હોય તો માતર તમારા બોલવાનીજ ખોતી છે, અને અમે તે પુરી પાડ્યું.” મેં જવાબ દીધો કે ગમે તે થાએ પણ એનો સબખ જનવાનો મેં ચેડાવજ કરચો હતો. તેજ જીવવાને કહ્યું, “ફરી એક વાર અમે તમેને એથી હાથ ઉઠાવાની સલાહ આપે છઈએ. એ તમારી આરજ પુરી પાડવાને તમેને તમારી જમની આંખ ખોલી પરજો.” મેં કહ્યું, “કાંઈ ફીકર નહીં, હું તમેને સાફ કહુંકું કે જો એમ બનસે તો તેમાં હું તમારો વાંક કાઢાડનાર નથી પણ મારી બેવકુફી સમજસ.”

તેને વલી મને જનાવ્યું કે, મારી આંખ ખોલા પછે તેમની સાથે પાછા રેહવાની મરજ હશે તોખો મારે તેવી આશા રાખવી નહીં, કારન તેઓની સંખ્યા પુરી થઈ હતી, અને તેમાં ઉમેરો થઈ શકનાર નથી, મેં ઉતર વાલ્યો કે તેઓના જેવી સારી મંડળીમાંથી છુટો પડવાને હું રાજ હતો નહીં; પણ જો તેમ કરવાની અગતજ હોશે તો તેને પણ આધીન થવાને હું ત્યાર હતો; ગમે તેખી થાએ, પણ મેં તેમને મારી આરજ પુરી પાડવાના કાલાવાલા કીધા.

તે દશે જને મને આવો ચેડાવ કરેલો જઈ એક મેંકું લેઈ, તેને કાપી, તેની આમડી કાઢાડી નાખી, અને મને એક છરી આપી કહ્યું કે તે મારે કામની હતી, જે તેઓએ તરતજ

નીચે મુજબ મને જનાવું. તેઓ બાલ્યા,
“અમે તમને આપે આસડામાં સીવી લેઈ એ-
ખલા મુકી જઈશું, જે પછે શકે” નામનું એક
ખેડું પક્ષી હવામાંથી આવતું જનાસે અને
તમને એક ખેડું સમજાવે એકી આસમાન
તરફ ઉડી જશે. પણ તેથી તમે ધભરાસો ન-
હી; તે પાછું ઉતરશે અને તમને એક પાહાડ-
ના સીખર ઉપર મુકશે. જેવી તમને જમીન
લાગે કે છરી વટે ચામડું કાપી ફેંકી દેજો. જે-
ણે શકે પક્ષી જોશે કે તમે આદમ જાત છો,
તેણે તે ખીલીકથી ઉડી જશે અને તમે એ-
ખલા રહી જશો. વગર વખત ખાવે તમે સુ-
નાના પતરાં, હીરા અને ઝવેરાત જડેલો એક
ખેડો કીલ્લો જોવો ત્યાં મુઘી ચાલ્યા કરજો; કી-
લ્લાનો દરવાજો જે હવેસ ઊંઘાડો હોયછે તેમાં
બેઠક તમે ચાલી જાશે. અમે સંધ્યા એ કીલ્લામાં
જઈ આવ્યા છઈએ, પણ અમે ત્યાં શું શું
જેશું અથવા ત્યાં અમારી કેવી હાલત હતી તે તમને

* આ એક અજબ તરાજુ પક્ષી હતું જે
ધણું કરી પુર્વ તરફના લખનારાઓની કલપના સી-
વાએ પૃથ્વી ઉપર કદી પણ જનાવે જનાવુ નથી,
એઓના લખનાર પરંતુ તે એક ગરુડ પક્ષીના આ-
કારનું હતું અને એક રીનાસરસને ઉઠાવી જાએ
એટલું ખોહું તથા જોરમંદ બનાવુ. એ વીચ ફરી
રીનાસર પલાસીની વાર્તામાં આપણે વાંચીશું.

કેલતા નથી કારણ તે તમને પાતાની જિંદગી ત્યાં જના-
શે. જે અમુને તમને કહેવું છે તે એકેકે ત્યાં જ-
વાથી અમે દરેકને જમની આંખે અપંગ થવું
પડ્યું છે. તમારી માફક અમે અમારી હોંશ
દાખી શક્યા નહી, અને તે માટે અમે દરેકને
ખડું ખોહું દામ આપવું પડ્યું છે. ખોદાકરને
અમારા કરતાં તમારાં ભાગ વધારે જોરાવર થડે,
પણ તેની અમને આશા નથી, કારણ જેમ માણસ-
ના જાતી ગુણ મલતા હોયછે તેમજ તેમનું કીસમત
પણ હોયછે. જે કીલ્લામાં તમે જવાના છો તે
અમુને ખીજ એક કારણ સાદ પણ કુખ ઉપજવે-
છે; જે દર રાત્રે અમેને ખસતાવે કરતાં તમેએ
વળી જોયા છે તે અમારા ત્યાં જવાનું ફલ છે.
અમે દરેકની તવારીખ એટલી તો અજબજાબ
કાહાંનીચાથી ભરપુર છે કે તેમનું એક ખોહું
પુસ્તક ભરાયે. પણ એથી વધારે ખોલાસો અ-
મારથી થઈ શકતા નથી.”

શહેરાઝાડીએ વાત અતકાવી હોઈના સુલતાન-
ને કહ્યું; “શાહેબ, મારી બેઠને આજ રોજ
હવેસ કરતાં મને વેહેલી ઉઠાડી જેથી તમે
નામદારને કંતાલો ઉપજાવો હશે. પણ સારા
ભાગે મુંબ નીકલ્યો છે અને હું મુગી રહું છું.”
શહેરીઆરની અજબજાબીએ તેના ઘાટકી કસ-
મ અમલમાં લાવતાં હજી અતકાવ્યા.

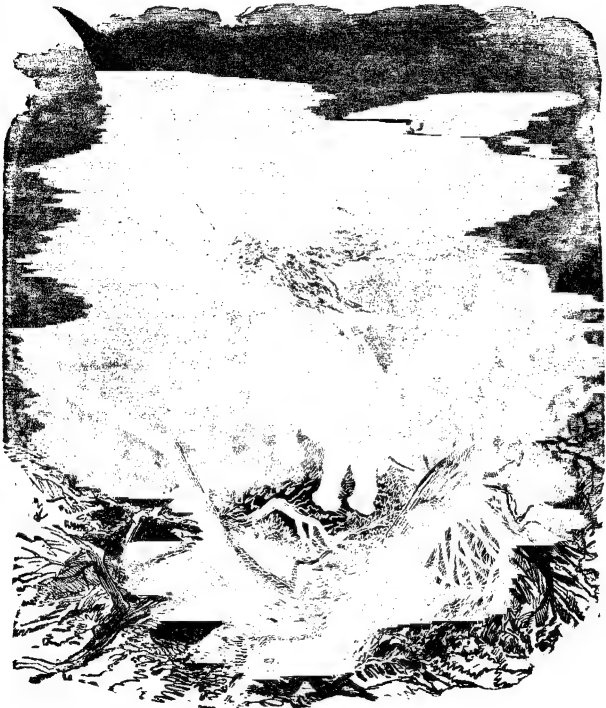

દીનારઝાડી આગલા ડીવસ માફક વેહેલી
ઉડી શકી નહી, તોપણ સફવાઈ પડવા આગમ-
ન તેની મુજબાનાને ઉઠાડી બોલી, “જે તમે

જાગતાં હોવો તો ખેડખાની કરી બેઠને, ત્રીજા
જોગીની વારતા આગલ ચલાવો.” શહેરાઝાડી,
ઝાખીડી આગલ પોતે જોગી થઈ વાત કરતી

હાય તેમ નીચે પરમાણુ યોલવા લાગી :—
ખાનુ, પેલા જીવાને પાતાની હકીકત પુરી ક-

ચામડાં સીવીઆ પછે તેઓ મને ઝખલા મુકી
નિહિલમાં જતા રહ્યા.

૨૧૬ પક્ષી. (ચર ૧૯૧)

રવા પછે, હું મેઢાના ચામડામાં વીતલાયો, અ-
ન મને આપેલી છરી મજબુત ધરી રાખી.

૨૧૬ પક્ષી કે ને વીશે મને જનાવામાં આગ્યું
હવું તે તરતજ આવી પોહિંતું; તેને મને એક

જેમાં માફક પોતાના પંજમાં પકડી લીધા અને પાહાડની ટોચ ઉપર જઈ ચુક્યા.

મને જમીન લાગતાં જ એ છરી વતે ચાંમ-કું કાપી નાખી ફેંકી દીધું જેથી રાક મને જોઈ ઉડી ગયું. એ રાક એક ત્રાહટાં કંદુ સ-ફેદ પક્ષી છે. તેનું જોર એટલું તો હોય છે કે જંગલમાંથી તે હાથી વતીક ઉઠાવી જાય છે, જેને પાહાડોના શીખર ઉપર લઈ જઈ પોતાના ઝા-રાક કરે છે.

કીલ્લામાં પોહ્યાવવાને હું તદ્દન અધીરો બની રહ્યો હતો તેથી વગર વખત ધોવે ચાલ-વા લાગ્યો; હું એટલી તો જરૂરથી ચાલ્યો કે અરધા દાહાડાંમાં ત્યાં જઈ પોહિંતો; અને મને જનાવડું જોઈએ છે કે કીલ્લા માટે જે મારી આ-ગલ બ્યાંન કરવામાં આવ્યું હતું તે કરતા પાણુ બહુ સરસ હતો. દરવાજો ઊગાડો હોવાથી હું એક ચોરસ ચોકમાં દાખલ થયો, જે એટલો તો ત્રાહટો હતો કે તેની આસપાસ અગર તથા મુખડના નવાનું અને એક સોનાનો કરી સો દરવાજો હતો; વળી બીજા દાદરપર ચઢવાનાં દરવાજો હતા જેમાંથી ઉપરના ચોરડામાં જવા-તું હતું; એ ઉપરાંત બીજા ઘણા એકતો મારા દોડાંમાં પાણુ આવ્યા નહીં. એ દરવાજાઓ બાગમાં જરૂર વેરાત ભરવાના ચોરડાઓ-માં અથવા તો ઘણીક દીલખુશ નવાઈની ચીજો ભરેલાં દીવાંખાંનાંમાં જવાના હતા. મને મારી ખરાબર સામને એક દરવાજો ઉગાડો જ-નાયો જેમાંથી એક ત્રાટાં દીવાંખાંનાંમાં હું દાખલ થયો. મને હયાં માણસના વીચારમાં ન આવી રાકે એવી ઉત્તમ ખુબસુરતીની ચાલીસ ચોરડો મલી, જે સઘલીઓએ ઘણીજ કીમતી પોશાક પહેડેલા હતા. મને જોતાં વાર હું સલામ કરું તે આગમજ ખુશીના પોકાર સાથે તેઓ ઉડી યોલી, “નામવર સાહેબ, તમોને

આએ જગા મોખારક હોજો.” અને બધીની વ-તી એક મને નીચે પરમાણુ જનાવડું:—“તમારા જેવા ગ્રહસ્થની અમો ઘણા વખત થયો રાહ જોતાં હતાં. તમારા દેખાવપરથી અમોને માલમ પડે છે કે જે સારા ગુણોની અમો તમારાથી આ-સા રાખ્યે છએ તેથી તમો ભરપૂર હોસા; અને અમોને આશા છે કે અમારી સંગત તમોને લાયક-ની થઈ પડશે.”

મારા ઘણાએ ના પાડવા છતાં તેઓએ તે-મનાં કર્તા ઊંનચી બેઠક ઉપર બેસવાની મને ફરજ પાડી; અને જ્યારે મેં તે વીરો દલગીરી જનાવી ત્યારે તેઓએ કહ્યું, “એ તમારી જગ્યા છે, તમો હવે અમારા મુરખી, સેઠ, અને ધનીછો, અને અમે તમારી ગોલાંમડીઓ તમારા હોકમ બજવાને તૈયાર છએ.”

ખાંતું, એ ચોરડોની મારી કરેલી આગતા. સ્વાગતાથી હું ઘણીજ અજાણ થવા લાગ્યો. એક જની મારા પગ સાફ કરવાને ગરમ પાણી લાવી, બીજાએ મારા હાથ ઉપર ખુશબોદાર આબ રેડ્યું, ચોડીકાએ બીજા અગતની છનસો તથા નવો પોશાક હાજર કીધો; કેલકીએ મારે માટે ઉમદાખાનું બીજાવું; અને બાકીની મને ઉત્તરો શરાબ આપવાને ગલાસો ધરી ઉભી. એ સાથે દરેકજની ઘણીજ અદબથી તથા નાંચ ન-ખરાથી પોત પોતાનું કાંમ બજવતી. મારાં ખાઈ પી રેહવા પછે તેઓ મારી આસપાસ બેઠી અને મારી મુસાફરીના હવાલ ખુશ્યો. મેં તેમને મારા પર વીતેલી સઘલી હકીકતથી વાકેફ કર્યા, જેમ કરતાં રાત પડી.

સેહરાઝડીનાં મુગાં રેહી જવાથી તેની બેહને કારણ ખુશ્યું. તેણીએ જવાબ દીધો, “તમને જનાવડું નથી કે વખત થઈ ગયો છે? મને તમે જલદી થું કાંમ નહીં ઉઠાડી?”

ચાલીસ ખુબસુરત અખલાના મેહલમાં તરીજા

જેગીના જવા પછે કાંઈ આચર્યા ઉપજવનારા
બનાવો બનસે એવું ધારી સુલતાનને તે બંનવા-

ની ઉત્તેજ પેઠા થઈ; અને તેથી તેને સુલતાનનાં
જલાલને સ્વાધીન કરવાનું સુલતવી રાખ્યું.

દીનારઝાડી આગલા રોજની માફક બહુ અ-
સુરી ઉઠી, અને નજદીક સહવારે થવા આવ-
તાં તેનીએ સુલતાનનાં બાલાવી કે, “પ્યારાં બે-
હન, જો તમે નીંદથી ફરેગ થયાં હોવો તો
અમોને જનાવો કે આપને કાલે વાત અધુરી
સુકવા પછે તે જેહલમાં શું બનાવો બનયા.”
સોહરાઝાડી—“સાંભલો ત્યારે,” કરી સુલતાન,
તરફ ફરી તેનીએ બાલવા માંડ્યું, “સાહે-
બ જેગીએ પોતાની વાત આએ પરમાંણે આ-
ગલ બહાર કીધી :—”

તે ચાલીસ આરત પાસે જે મારી વાત સ-
ઘલી કીધાં પછે, થોડીએ મારી નજદીક બે-
ચેલી હતી તેએ મારી સંગત રાખવા ત્યાંજ રહી
અને બાકીની અધાઈ થવાથી, ખતી લેવાને ગઈ.
નેઆએ એટલી બધી રોશની કરી કે દીવસનાં
જેટલું તેથી ઉજરડું પડવા લાગ્યું, અને તે સ-
ઘલી એવી રીતે ગોથવી હતી કે તેની રચના-
નું બ્યાંન કરવું માહાલછે.

બીજાએએ જેજ ઉપર સુકો જેવો અને મી-
ઠાઈ લાવી સુકી તે સાથે બાળુની એક તેબલ
ઉપર તરેહવાર જાતનો સરાખ ગોથવ્યો, થોડીકો
ગાથણ માટે વજન લાવી અને સઘલું તેઆર

થવા પછે તેએએ મને સુકેરા ઉપર ખીરાબવા
કહ્યું, સાથે તેએપણુ બેથી અને અંતેએ ખાનાં
ઉપર લાંબો વખત કાઢાડ્યો. પછે જેએ ગાવા
તથા વળાવવાના હતાં તે ઉઠ્યાં અને એક બહુજ
સરસ નાચ કીધા. કેટલીકો ઘણાજ નખરાં
સાથે એકેક છુતી તથા બેએ સાથે નાચવા લાગી.
મધરાત થઈ જવા પછે સઘલી રમુજ પુરી થઈ.
છેલ્લે એક આરતે મને કહ્યું, “તમે ખચીત મુ-
સાફરી કરવાને લીધે થાકી ગયા હસો;
તમારો આરડો તૈઆરછે માટે આસાએસ લેવાને
ચાલો.” તેએ પછે મને સુવાના આરડામાં લેઈ
ગયાં અને મને નેલી દરેક જને પોત પોતાને
થેકાંને જઈ જોવાબ કીધો—

“પણુ સાહેબ, દીવસ રોસન થયોછે” સોહ-
રાઝાડીએ સુલતાનને કહ્યું, “અને હું ધારૂં ત-
મે નામવર મને તે જેગી સાહાબજાને પોતાનાં
આરડામાં મુતેલો રાખી વાત અધુરી સુકવા દેસો.”
સોહરીઆરે કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં પણુ ઉઠ-
તાંજ મનસે વીચાર્યું કે, “મારે કપુલ કરવું
જોઈએછે કે આએ વાત બહુ અબજએબી ભરેલી
છે, અને જો તે પુરી નહીં સાંભરસે તો મેં
મારોજ વાંક થડે.”

રાત પુરી થવા આગમળ દીનરજાડી સુલ- | “બહુ ખુશી સાથે હું તે કહું છું;—તે સાહા-
તાનાને ઉથાડી ફેંકવા ભુલી નહીં કે “બેહન, | જાડો નીચે પડ્યાણે આગલ બોલ્યો:—”

“તેઓ ઘણુંજ નખરાં સાથે નાચવા લાગી” (ચૈ ૧૬૪.)

જે તમે ઉથલાં હોવાનો મેહરખાની કરી ત્રી- | બીજે દીવસે માહારાં કપડાં પેહડી તૈયાર થ-
જા જોગીની વાર્તા પુરી કરો.” મેહરજાડી બોલી | તાંજ તે આરતો મારા આરજમાં આવી, તથા

દરેકે જે આગલે રોજે પોશાક પેહડીઓ હતો તેનાથી જુદાજ કપડાં હમના પેહડ્યાં હતાં. તેઓએ મને સલામ કરી મારી ખિરઆફત પુછી; જે પછે તેઓ મને હમામખાનામા લેઈ ગઈ ને ત્યાંથી મારાં પાછા ફરવા બાદ નવો પોશાક માફરે માટે હાજર કર્યો, જે આગત્તા કરતાં વધારે કીમતી હતો.

આખો દાહાડો ઘણું કરીને ખાનાની તેબલ ઉપરજ કાઢાડીઓ, તથા અમારી જોજ વીચાર ન થઈ શકે નેટલી હતી. તુકમાં, ખાનું, એકનું એક ફરી ફરી તમોને કહી કંતાલો આપવા કરતાં મારે જનાવડું જોઈએ કે એ ચાલીસ ઓરતો વચે જે એક આખું વરસ કાહાડ્યું, જે અરસામાં અમોને કસી પણ તહરેની અડચન નહી હતી નહી. વરસ પુરું થયું તે દીવસે મારી ઘણીજ અબજેખી વચે તે ચાલીસ ઓરતોને તેમની હંમેસની ખુસાલી સાથે મારી તંદરેસ્તી પુછવા આપવાને બદલે મારા ઓરડામાં તેઓને રહતી આવતી જોઈ. તેઓએ મને ઘણી માયા સાથે કોતી કરી અને દરેક આંધું આંખમાં લાવી ઓલતી, “ખ્યારા સાહાહાહ, છેલી સલામ! છેલી સલામ! કારણ અમુને તને છોડી જવું પડેછે.” તેઓને રહતાં જોઈ માફ હૃદયે ભરાઈ આયું, જે તેમની દલગીરીનું કાલાવાલા કરી કારણ પુછ્યું અને જાણવા માંચું કે શા સબબથી તેઓ મને છોડી જવા ફેહતી હતી. જે પુછ્યું, “ખુબસુરત નાજનીના, મને જનાવો કે મારેથી તમારાં કુખનો છુતકો કરવાને ભાગ લેઈ શકાશે, અથવા હું તમને કોઈપણ રીતે મદદ કરવાને કામનો થઈ પડશ કે નહીં.” મારા પુછવાનો સીધો જવાબ આપવાને બદલે તેઓ ઓલી “તમોને અગ્રાએ જોયા અથવા ઓલખ્યા ન હોતે તો વધારે સારું થતે! ઘણા ગ્રહસ્થાએ આવી અમોને આગલ

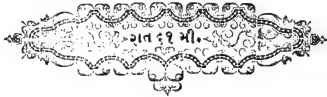
એવીજ રીતનું માન આપ્યું હતું, પણ તે સઘલાઓમાથી એક પણ તમારા જેવો ખુબસુરત, લાયકી ભરેલો, મીયાસવાલો તથા હુસ્સાર હતો નહી; અમુને ખબર નથી પડતી કે તમારા વગર અમારા દીવસ કેવા જશે.” આએ ઓલો ઓલી રેહવા પછે તેઓ બહુ દુઃખ સાથે રહવા લાગી. જે કહ્યું, “ખ્યારી ખાનુંઓ, મને શકમાંથી જોહરબાંદ કરી એકલો કરો; મને તમારી દલગીરીનું કારણ જનાવો.” તેઓ ઓલી, “અફસોસ! તમારેથી છુતાં પડવા સીવાએ અમોને બીજું જોડું કુખ કયુંછે? કદાચ આપણ પાછાં કદી સાથે મલસું નહી. પણ જો તમારી મરજ અમોને પાછા મલવાની હશે, અને અબજેખીથી ફર રેહવાનું પુરતું કવત તમો ધરાવતા હશે, તો તમારી મંડલીમાં અમને એકવાર ફરી જોવાને તથા તમારી સાથે જોજ મેલવવાને બની શકશે.” જે કહ્યું, “ખાનુંઓ, તમો ઓલોછો તેની મને સમજ પડતી નથી; ખુદાને ખાતર જરા વધારે ઓલાસો કરો.”

તેઓમાંથી એક ઓલી, “વારું ત્યારે અમુને તમોને જનાવડું જોઈએછેકે અમો સઘલી સાહાહાડીઓ છઈએ, અને રાજઓથી અમારી ઓલાહ ધરાવીએ છઈએ; તમોએ અમને જોઈછે તે પરમાને અતરે હંમે રહીએ છઈએ, પણ દર વરસને છેડે અમુને ચાલીસ દાહાહા નહી છુલી સકાએ એવાં કામસર જવું પડેછે, જે જોહર કરવાને અમને મનાછે; એ ખુદત પછે અમો પાછાં અતરે આવ્યે છઈએ. ગઈ કાલે વરસ પુરું થયુંછે તેથી આજે અમુને તમુને છોડી જવું જોઈએ, જે બનાવ અમારી દલગીરીનું કારણછે. અમારા જવા આગમજ દરેક ચીજની કુચીએ અમો તમારે સ્વાધીન કરીશું, તેમજા ખુબ્ય કરીને પેલા સો દરવાજાની, કે જ્યાં અમારી ઘર હાજરીના તમોને જોજ તથા ગ-

મત આપવાને પુરતા ઇલાજે મલી આવસે. પણ તમારા પોતાના કાયદાને કારણ તથા અમારાં સુખને માટે અમે તમને પેલાં સુનાને દરવાજા ખોલવાની મનાઈ કર્યે છઈએ; કારણ જો તે તમે ઉગાડસો તો આપણુ કધી ફરી મલીશું નહી. અમુને પુરતી આશા છે કે તમે અમારી સલાહ સાંભલસો; તમારું પોતાનું શુખ તથા તમારી જીંદગીની નોજા અમારું કહ્યું મનાવામાં છે; તેટલા માટે તપાસ રાખજો. અમે તમને એટલી અજાણીથી દુર રહેવાને કાલાવાલા કર્યે છઈએ કે ચાલીસ દીવસ પછે તમે અમોને પાછા મ-

લવાને શક્તીવાન થાવો. સુનાના દરવાજાની કુંચી અમે ઘણી ખુશી સાથે અમારી પાસે રાખતે, પણ એમ કીધાંથી તમારા જેવા સાહાજાની લાયકાતપર સખુત લઈ જવા સરીખુ છે અને તમોને અપમાન થાય છે.”

સેહરાજાડીની ખુશી આગલ વાત ચલાવાની હતી પણ તેનીએ જોયું કે વખત થઈ ગયો હતો. સુલતાનની મરજી ચાલીસ એરતોના જવા પછે જોગી શું કરે છે તે જાનવાની હેવાથી બીજે દીવસે તે સાંભલવાનો વીચાર રાખ્યો.

રાત ૬૧ મી.

દીનારજાડીને માથું મારયા વગર ચાલતું ન હતું તેથી ઘણી સકારે ઉઠી, સુલતાનને હાંક મારી બોલી, “એહન, હું ગઈ ફરિગ થયાં હોવાં તો હું તમને યાદ આપું છું કે આપના નામવર સુલતાનને વાર્તા આગલ કરી સંભલાવાનો વખત થયો છે.” સેહરાજાડી, સુલતાન તરફ ફરી બોલી, “સાહેબ, તમે નામવરને મને જનાવા દો કે, ત્રીજા જોગીએ પોતાની વાર્તા આજે પ્રમાણે આગલ લખાવી:—”

ખાનું, તે બોલ્યા, એ ખુબસુરત સાહાજાડીએની વાત સાંભરી હું અતીર્થત દલગીર થયો. મેં તેણીને તથા તેણીની સાથે વાલીએને જાનવાને ભુલ કરી નહી કે તેઓથી જુદા પડતાં તેઓની ઘેર હાજરીમાં મને કેટલું દુઃખ સોસડું પડશે. મેં તેમની સારી સલાહ માટે તેઓના ઉપકાર માનયો, તે પરમાણે ચાલવાની મેં તેમની પુર ખાતરી કરી, અને તેઓ

ની મંડલીમાં રહી હમેસ સુધી સુખ ભોગવવાને એ કરતાં પણ વધારે કથન કાંમ ખજવાની મેં મારી મરજી જતાવી. અમે ઘણી માથા સાથે છુતાં પડ્યાં. મેં તેઓને સંધીએને કોટી કરી જે પછે તેઓ સઘલી ગઈ, અને મેહલમાં હું એખલો રહી ગયો.

તેઓની સંગતથી ઉપજતી મોજ, તેઓની આગતા સ્વાગતા, તેમના ગાચણના જલસા, તથા બીજી ગમતોથી આખા વરસમાં મારું ધ્યાન એટલું તો રોકાયલું રહ્યું હતું કે આજે જુદું મેહલમાંની બીજી અજાણીઓ જેવા તથા તપાસવાને મને જરાએ અવકાસ મલ્યો હતો નહી. હવે દરરોજ જે હજારો અજાણીઓ ચીજો મારી નજરે પડવા લાગી તે ઉપર મેં અછરતી નજર ફેંકેલી પણ મને યાદ આવતી ન હતી. એઓ રતોની ખુબસુરતોથી હું એટલો તો ધેલો બની ગયો હતો, અને તેઓ જે મને મોજ આપતી

હતી તે બોગવવાને હું એટલો તો આંધલો હતો કે એ સઘલું મારા મનસે હસ્તીમાં હતુંજ નહીં. તેઓના જવાથી મને બહુ યેઝેની ઉત્પત્તિ થઈ, અને જોકે માતર ચાલીસ દીવસજ તેઓથી હું જુદા પડનાર હતો તોપણ મારા મનથી તે હજારો વરસ બરોબર જનાતા હતા.

તેઓની મુનાનો દરવાજો નહીં ઉગાડવાની સલાહ પરમાણે ચાલવાનો મેં પકો ઘેડવ કર્યો. પણ મારી ખુશીમાં આવે તે સઘલું જોવાની મને રજા હોવાથી બાકીના દરવાજાઓ માના પેહલાની કુંચી લીધી કે જે સઘલી બરોબર એક એકથી ચઢતી ગોડવેલી હતી.

મેં પેહલો દરવાજો ઉગાડ્યો, અને એક બાગમાં દાખલ થયો કે જે બરોબરનો સારી કુનયામાં એકે બીજો હશે નહીં. એ કરતાં કોઈ બીજો સરસ થઈ શકે એવું મારા મનથી હું વીચારી શક્યો નહીં તથા આપના ધરમમાં જનાવેલા યેહસ્તના બાગથી તેને મેં બીજાજ ધાર્યો. તેની ગોડવણ, તેની રચના, જાહોડોની બરોબર રીતે કરેલી વેંહચની; હજારો જાતના ન જનાએલા ફેવાઓ અને તેમના જથ્થો અને તે સાથે તેઓની ખુબસુરતી તથા સ્વાદથી મારો જીવ બાગબાગ થવા લાગ્યો.

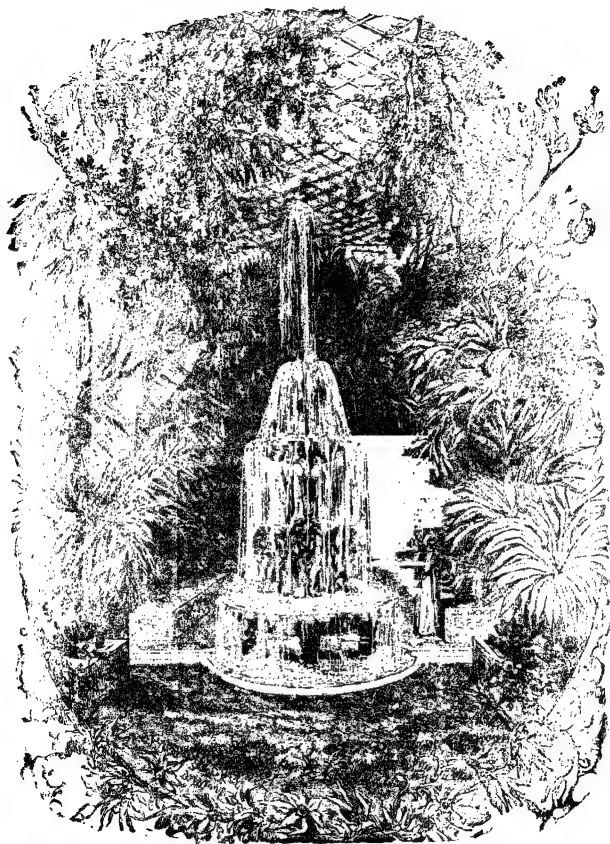
વલી મને તમોને જનવવાને લુલ્લુ નહીં જોઈએ કે એ બાગમાં પાણી પેંદાંચતું કરવાની કાંઈ આરજ ચુકતી કરી હતી. મોટા આહોડોને પુરતું પાણી મલે એવી રીતે નેહરો ખનેલી હતી. જે આહોડો ઉપર ફેલ આવ્યાં હતાં તેમાં બીજો નેહરો આગલી કરતાં કમ પાણી પૂર પાડતી; જેના ફેલ પાકપર આવેલાં તેહમાં તેથી પણ ઘોડું પાણી લેઈ જવાની ચુકતી કરી હતી; કેટલીક, તૈઆર થયેલાં ફેલ પાકપર ચઢવાને માટર જમીન લીજાએ એતલોજ લીનાસ પેદા કરતી. બાકીની નેહરો પાકેલાં ફેલ

સુકાઈ નહીં જાય તે માટે જેતલી પ્રહવાહીની ગરજ હોય તે પુરી પાડતી અને એ બાગમાના ફેલો બીજા સાધારન બાગોમાં થતાં ફેલો કરતાં બહુ મોહતાં થતાં.

એવી ખુશનુમાં જગા જોવાને તથા તેથી મલતી મોજ બોગવવાને મને કંધી પણ કંતાલો ઉપજતો નહીં; અને જો મને મારાં જોવામાં ન આવેલી બાકીના ચીજો એ કરતાં પણ વધારે સુંદર હશે એવી આશા ન હતે તો એ જગા કંધી પણ મે છોડી ન હતો. જે અજબબીઆ મારો નજરે પડી હતી તેથી બે ભાન થયેલો હું બાહર નીકળ્યો. મે બાગતું બારતું બંધ કર્યું. અને બીજું ઉગાડ્યું.

આએ જગ્યાપર મેવાના આહોડોને બદલે સઘલી જાતના ફુલોના રોપાની વારી હતી. જે વળી આગલી કરતાં કાંઈપણ રીતે એાઈ અજબ-એબીથી સોગારેલી હતી નહીં. એ વારી બહુ મોટી હતી અને જોકે તેમાં પાણી આગલીની બરોબર ઘણું સીપવામાં નહીં આવતું હતું તોપણ તે સઘલું નીચમસર હતું અને દરેક ફુલને જેતલું જોઈએ તેતલું મલતું હતું. ગોલાબ, ચપેલી, મુંબલ, કમળફુલ વગેરે જાત જાતના મુગંધી તથા સોભાયમાન ફુલો જે બીજો જગ્યાપર પોતાની રૂતસરજ થાયછે તે અતરે સઘલા એકજ વખતે બીલી નીકલેલા હતા, અને તેઓમાંથી નીકલતી ખુશબઈ જે ચોમેર પંડરાઈ ગઈ હતી તેથી ઉપજતી મોજની બરોબરી કંધી થઈ શકેજ નહીં.

મે ત્રીજો દરવાજો ઉગાડ્યો અને ત્યાં જોયું તો તે એક સંગેમરમરના તહેરવાર રંગીન પથરાથી ચની લીધેલી જાત જાતના પક્ષીઓ રાખવાની જગ્યા હતી. તેઓને માટે બનાવેલાં પીંજરાં મુખ્ય અને અગરના લાકડાંના હતાં. તે મધે ખુલખુલ, ચડોલ, ઝેણા, અને ઘણાક બીજાં ફેલ

એ ખુશનુમાં જગા જોવાથી મને કંઈ પણ કંતાસો ઉપજતે નહી. (સંદે ૧૬૮.)

ધી મારાં સાંભલવામાંબી ન આવેલાં એવાં ગા-
યાણુ કરનારાં પક્ષીઓના સંગ્રહ કરેલા હતા ;
અને જે વાસણોમા તેમને માટે કાણા બુકેલા
હતા તે કીમતી પથરા તથા અકીકનાં કરેલાં
હતાં. એ સાથે વળી એ માળા બહુ સાફ રાખિ-
લા હતા. એ જગ્યા એટલી ઝાહલી હતી કે
તેને એટલી બધી સાફ રાખવાને કમતીમોક-
મતી એકસા નાકરો હોવા જોઈએ ; પણ આ-
ગલ જે બાગોમાં હું જઈ આવ્યો હતો ત્યાં તથા એ
જગ્યાપર મને એક પણ સખસ નજર પડ્યો નહીં
હતો, અને એટલું છતાં મને એક ગાસનું તનખું યા
કાંઈ પણ બીજું નકાચો કચરો એ સઘલી જ-
ગ્યાઓપર દીસ્યો હતો નહી. સુર્ય ગુરખ થવાનો
વખત થવાથી દરેક પક્ષીઓ પોતાના રાંતનો વાસો
સોધવાને સુંદર ગાનું ગાતાં પોત પોતાની
જગ્યાએ જતાં હતાં તે દીલખુસ કરતાં ગાયણોના
સોરઠ સાંભળતો હું બહાર નીકળ્યો. હું મારા
ઘોરડામાં બીજે દીવસે સુનાના સીવાયે બીજા
સઘલા દરવાજા ખોલી જોજ બોગવવાની ઉત્તેજથી
ગયો.

બીજે રોજ મેં એકો દરવાજો ખોલ્યો. જો કે
આગલ જે મેં જોયું હતું તેથી મને બહુ અ-
જાબેબી પેકા થઈ હતી તોપણ આએ વેળાએ
જે મારી નજરે પડ્યું તેથી મારી ખુશાલીનો
કાંઈ પાર રહ્યોજ નહી. હું એક મોટા ચોક-
માં દાખલ થયો જેની આસપાસ તાનુબી ઉપ-
જાવે એવી ઇમારતો બાંધેલી હતી, જેઓનું
વૃતાંત કરવાથી તમોને કંતાલો ઉપજે માટે તે હું
છોડી દઈશું. આએ ઇમારતને ચાલીસ દરવાજા
હતા, જે સઘલા ખોલા હતા, અને જે દરેકમાંથી
મોટા દોલતનાં ભંદારોમાં જવાનો રસ્તો હતો.
એઓમાંના કેટલાકમાં તો એટલી દોલત જ-
માવ થયેલી હતી કે તે દરેક એકકું જોઈ રાજ
ખરીદ કરવાને પુરતી હતી. પેહલામાં મોટીના

ધગ હતા ; અને તેમાં આપણી નજર નહી
કબુલ કરી શકે એવું એ હતું કે સઘેથી મોટી
સંખ્યા ઘણા મોટા ખખુરના ઇડાં જેવડાં તથા
એમાં મોટીની હતી અને હંમેસના સાધારણ
કદના તેથી થોડાં હતાં. બીજામાં હીરા, માણુક,
અને લાલ હતાં ; ત્રીજામાં પાનાં હતાં ; ચોથામાં
સુનાના લાથા હતા ; પાંચમાંમાં સીકા હતા ;
છઠ્ઠામાં રૂપાના લાથા હતા ; તે પછેના બેમાં
વળી પૈસા હતા. બાકીનામાં ચાકત, પોખરાજ,
વીગરે બધા બીજા કીમતી પથરા જે માણુસોને
જનાયલાછે તે સઘલા ઉપરાંત અકીક, અને પ-
રવાલાં હતાં, જેમાના છેલ્લાથીતો વખારોની
વખારો તેના જુમખા સાથની દાલીઆથીજ
નહી પણ આખાને આખાં ઝાડોથી ભરેલી હતી.

અજાબેબીમાં ગરકાવ થયેલો હું મારાં મનસે-
જ ખોલી ઉઠ્યો, “જે પૃથ્વીપરની સઘલી
દોલત અને ખજાનો એકથો કીધો હોયતો તે
સઘલો અતરે જે પડેલોછે તેની ખરોખર કંધી
થઈ શકે નહી. હું કેવો ભાગ્યસાલી છું કે એ
સઘલો મારે સ્વાધીન આવી ચાલીસ ખુબસુરત
નાજનીનો સાથે થયોછે !”

દીન ઉપર દીન જે મારી નજરે જુડી જુડી
અજાબેબીઓ પડતી ગઈ તેનું બ્યાન કરી,
બાનુંઓ, તમોને હું કંતાલો ઉપજાવવા માગતો
નથી. મારે માત્ર તમોને એટલુંજ જનાવડું છે
કે તમાનું દરવાજા ખોલી તેમોની સઘલી અ-
જાબેબીઓ તપાસવાને ઓગનચાલીસ દીવસ મને
થયા ; તેથી માત્ર સોમો દરવાજોજ બાકી રહ્યો
કે જે ઉગાડવાની મને મનાઈ કરી હતી.

હીંદના સાહાનાં મેહલમાં દીવસે પોતાની રો-
શની પાથરવાથી સેહરાઝાદીને બોલતું અતકબું
પડ્યું. પણ સેહરીઆર આએ વાત સાંભરવામાં
એટલીતો જોજ લેતો હતો કે તે પુરી કરાવા-
ની ઉત્તેજમાં ઉડી ચાલતો થયો.

સુનાંના દરવાજામાં શું અજાણીઓ ભરેલી હતી તે જાનવાની મુલતાંન કરતાં દીનારઝાડીની ઝાણી ખાદેશ ન હોવાથી મુલતાનાંને તેનીએ બહુ વેહલી ઉઠાડી. “બેહુન, તમને ઊંચ ન આવતી હોયતો કૃપા કરી ત્રીજા જોગીની વાર્તા આગળ લખાવો.” સેહરાઝાડી બોલી, “ને આગળ નીચે પ્રમાણે બોલ્યા :—”

પેંડી ચાલીસ ખુબસુરત ઝોરતોને ગયા પછીના ચાલીસમાં દીવસ થયો, અને જો મને જેટલી ધીરજ રાખવી ઘટારત હતી તેટલી રાખવાને હું શક્તીવાન થાત તો આજે વખતે મારા જેવો ભાગ્યસાલી કોઈ બીજો ગનાતે નહીં. એ મારા ગુનાહને માટે હું મને બહુ કમખખત સમજીશું. બીજો દીવસો તે ઝોરતો પાછી ફરનાર હતી અને તેમને મલવાની ખુશાલીનાજ વીચારમાં રહી મારે વધારે તાબુખીથી દુર રહેવું જોઈતું હતું ; પણ મારી નખલઈથી, કે જેને સાટે મારે જનમ સુધી પસ્તાવો કરવો પડશે, હું સેતાનની ખતાવેલી લાલચને આધીન થયો, કે જે નાપેકારે જ્યાંસુધી મારા ઉપર જે આક્રેત જે લાવી ચુક્યું તેને હું શરણ ન થયો ત્યાં લગત મને ચેન પડવા દીધું નહીં.

જે દરવાજાને હાથ પાણ નહીં લગાડવાની એ કબુલાત આપી હતી, તે મારાં નસીખનો ચુકાડો કરનાર ખારણું એ ઊંચાડ્યું. હજીતો પગ અંદર ચુકે તે આગમજ ખુશખોઈથી મારે મગજ તર ઘૂંટી ગયું અને હું ખેંદામ ખની ગયો.

પાણુ થોડાવારમાં હું પાછો બીદાર થયો ; અને આજે ખનાવપરથી દરવાજા પાછો બંધ કરવાની ચેતવાણી મલવા છતાં તથા મારી અજાણીથી દુર રહેવાની ખીસારત ઉપરાંત હું અંદર દાખલ થયો. હું મને એક ખોટા ગુંબજવાલા ઝોરડામાં જોવા લાગો કે જેની ફરસખંદી ઉપર કેસર પાકેલી હતી. એ જગ્યામાં સંગીન સુનાની ઘણીક સંમેદાની સલગાવેલી હતી જે મધેની ખતી સુગંધી તેલોથી ખરતી હતી. વળી સુના રૂપાના જ્ઞાનસોમાં તહેરેવાર ખુશખુદાર તેલના દીવા કેરેલા હતા જેથી ત્યાની રોશનીની ભભુકમાં વધારો થતો.

ત્યાની ઘણીએક અજાણ્ય ચીજોમાંથી જે ઉપર મારી નજર વધારે થયી તે એક કાલો ઘોડો હતો, જેવા બાધાં અને ખુબસુરતીનો મારા દીકામાં આગલ કોઈ બીજો આવો ન હતો. ખરોખર તેને તપાસી જોવા હું તેની આગલ ગયો અને મને માલમ પડ્યું કે તેના ઉપર જીન અને સુનાની લગામ નાખેલી હતી જેની ખનખવત બહુ તાબુખી ભરેલી હતી. જીનની એક ખાજીએ સાફ કરેલા જવ ભરેલા હતા અને બીજી ખાજી ગોલાખના પાણીથી ભરેલી હતી. હું તેની લગામ પકડી દીવા આગલ ખરાખર તપાસી જોવા લઈ ગયો ; હું તેની ઉપર અસવાર થયો અને તેને ચલાવાની તજવીજ કરી. તેને ચાલતા હથ કરવાથી તેના તબેલામાંથી મને મલેલો એક ચાખક મારા હાથમાં હતો તે લગાવ્યો. જેવો ફતકો તેના દીલપર વાગ્યો કે તે

ઘણાં જોસથી ખંખારવા લાગ્યા, અને પોતાની પાંખ ઊંચી ઠીકી, કે જે મારાં આગલ દીડા-મા આવીજ નહીં હતી, અને મને લેઈ હવામાં ઊંચે ઉડ્યા. હું ધભરાતને માર્યો મજબૂત

વેસી રહેવા.
અતે તે પાછો જમીન તરફની-યે ઉતરવા લા-ગ્યા, અને એક કીલાની અગા-સી ઉપર ઉતરી, મને કુદી પરવા-ને જરાંબી અવ-સર આપ્યાં વ-ગર, તેને મને છનપરથી એ-વોતો આવકો મારી નાખી દી-ધો કે હું તેની પછવાડે જઈ પ-ડ્યો અને જે પછે તેની પુછ-હીની અની વતે તેને મારી આં-ખ ફાડી નાખી.
એ રીતે હું એક આંખ અ-પંગ થયો. પછે મને તે દશ જુ-વાનોની આગા-

હી યાદ આવી. ઘોડો પાછો પાંખ ફેરાવતો ઉડી મારી નજર આગલથી જોખ થઈ ગયો. હું આંખ હાથે ધાંકી તે આગાસીપર ચાલવા લાગ્યો, જ્યાંથી ઉતરી એક દીવાનખાનામાં દા-

ખલ થયો જે મેં તે મધેના દશ કોચોથી; અને વચમાના અંગીઆરમાં નીચા કોચથી તરત પારખી કાઢાડ્યું. જે જોયું કે જે કીલામાંથી મને રોક પક્ષી કિચકી ગયું હતું તે કીલામાંજ હું પાછો

આયા હતો.

હું દાખલ

થયો ત્યારે તે દીવાનખાનામાં પેલા દશ અર-ધા આંધલા જુ-વાનો નહીં હતા. પણ તેઓ ત-રતજ પેલા બુ-ધા સાથે અંદર આયા. મને પાછો જોવાથી અથવા મારી આંખ જવાથી તેઓ જરા-એ પણ અ-જાણ્ય થયા નહીં; અને બોલ્યા, “અ-મા દલગીર છ-ઈએ કે અમા-રેથી તમોને મુ-ખારકબાદી આ-પી શકાતી નથી; પણ તમારી ક-મખખતીતું અ-મા કારણ ન-

મારાં નસીખનો મુકાદો કરનાર પ્યારજી” જે ઉચ્ચાર્યું. (ચૈ ૧૭૧.)

થી.” હું બોલ્યો, “તમારા ઉપર એવો અપરાધ મુકેવો મને મુનાસેબ નથી; એને માટે મારા સીવાય બીજા કોઈના વાંક નથી.” તેઓ બોલ્યા “જો પોતા જેવા બીજાને જોવાથી કાંઈ પણ રીતે

સંતાશ ઉપજતો હોય તો, અમારાથી તમારું એ કુખ કમી થવું જોઈએ. જેમી તમારાપર ચીત્તુ છે તે સઘડું અમોને પણ થયું છે; અમો ફેરે એજ જોજ એક વરસ મુઠી બોગવી છે; અને સાહાજાડીઓની ઘેર હાજરીમાં જો અમોએ મુનાનો દરવાજો નહીં ખોલ્યો હોત તો એ મુખ કુમેસ મુઠી બોગવું હોત. અમો કરતાં તમોએ વધુ દાહાપણ નથી ખરચ્યું, રૂને તેતલાં માટે તમોને અમારીજ સજા ખમવી પડી છે. અમારી મુઆઈક તમોને પસચાતાપ કરવા અમારી મંડ-કીમાં ખુશી સાથ રાખતો; પણ તે ખનવું અશકય છે તેનું કારણ અમો તમને આગમન-ધીજ જનાવી ચુક્યા છ-ડ્યો. તે માટે અતરેથી કચડી તમો ખગદાદના રા-જની દરખાસ્તમાં જાઓ. જ્યાં તમોને તમારા ન-સીખનો ચુકાદો કરનાર મલી આવશે.” પછે ક-કુચો રસ્તો મારે લેવો તે તેઓએ દેખાડ્યો, અને હું તેમનાથી છુટો ને પાછો જમીન તરફ નીચે ઉતરવા લાગો. (અફે ૧૭૨)

રસ્તામાં જે મારી દાહાદોને ભવાં ઘોરાવી નાખ્યાં અને જોગીના વેશ ધારણ કીધા. મને ત્રણી જોટી મંજલ કાપવી પડી અને અતે આજે સાંહજોજ હું અતરે આવી પોહાંતો, અને માગરમાં આજે મારા જોડયા જોગીઓ સાથ મારો જોલાપ થયો, જેઓ પણ મારી મુઆઈક રૂવે રીતે અજાણા છે. અમે ત્રણે એક એકને જમની આંખે આંધણા જોઈ અજાણેપ થવા માગા; પણ અમારાં કમભાયગની તવારીખથી એકએકને વાઈફ કરવાને અમને અવસર હતો

નહી. તમારી પાસે રાતનો વાસો કરવાની જે અરજ અમોએ ગુજરી તે સીવાએ વધુ વખત અમોને વાતચીત કરવાનો મલ્યો નહી; અને જે અમારી માંગની મેહરખાનીની રાહ તમોએ કબુલ રાખી.

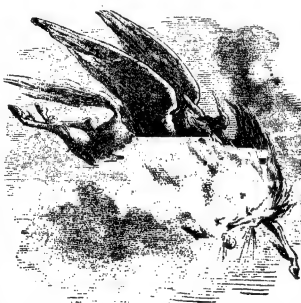
તરીજા જોગીની વાર્તા પુરી થતાંજ જોખીડી-એ તે ત્રણે જણને કહ્યું; “તમારે જોઈએ ત્યાં જાઓ; હું તમોને પાછું છુતાપણું ખખચું છું.” પણ તેઓમાંથી એકે કહ્યું, “ખાનું અમારી હાંશને માટે માફી બક્ષી જેઓએ પોતાની તપા-

ખ નથી કહી તે સાં-ભલવાની અમોને રજા આપવાની મેહરખાની કરો.” પછે જોખીડી ખ-લીફ, વજીર ગાયાફર, અને મસજર તરફ ફરી બોલી, “હવે તમારી હ-કીકત જનાવાનો વખત આચો છે; તેથી ચાલો તે જલડી કહો.”

સઘળી વેળા જેમ જોટો વજીર મુલતાનની વતી જવાખ દેતો હતો તેમજ તેને જોખીડીને

આજે વેળા પણ કહ્યું; “તમારો હોકમ માની, ખાનું, જે અમોએ પેહલા તમોને કહ્યું હતું તેજ પાછું જનાવાનું છે. અમો મસુલથી આ-વેલા વ્યાપારી છઈએ અને અમારો સરસામાન જે ખાનને ત્યાં અમોએ ઉતારો લીધો છે ત્યાં પડેલો છે. આજ રોજે આજે શેહરમાં

* મસુલ (માસલ) એ તાર્કશીસ નદીના જ-મની ખાજીના કીનારાપર આવેલું એક શેહર છે. હયાં થનાં મુતરાજી કાપડ પરથી “મસલી” ન બોલ નીકળ્યો છે.

એક વ્યાપારીને ત્યાં અમે જેનખાન તરીકે ખાનાં ઉપર ગયા હતા, જેને અંજોને ત- હરેવાર વાનીએ જમાડી તથા ઉમદા શરાબ પા- યા પછે સંમસગરોને જોલાવી. અમારી સરાખથી થયલી બેઅખત્યારીમાં ઘણી ગડબડ થવાથી સરકારી અમલદારોએ આવી અમારામાના કુટ- લાકોને બંધીવાન કર્યા; પણ સારાં ભાયગે અ- મોને નાહસવાની તક મલવાથી અમે બચી ગયા. ઘણું મોકું થવાથી તથા અમારા ખાનનાં દર- વાજ બંધ હોવાથી, ક્યાં જવું તેની અંજોને સમજ પડી નહી. આએ રસ્તે જતાં સારાં ભાયગે અમારા કાન ઉપર તમારા ઘરમાં થતી ખુશાળીના અવાજ પડ્યા જેથી તમારા ઘરનો દરવાજો ધોકવાની અંજોને હીમત આવી. તમા- રા હોકમને તાથબે રહી જે મારે જતાવવાનું સઘવું હતું તે એજ છે.”

આએ જવાબ સાંભલી શું કરવું તેના વી- ચારમા ઝોબીડી પડી; જેપરથી પેલા ત્રણ જો- ગીએએ તેઓપર કરેલી હંદર એ ત્રણે મ- સુલના વેપારીઓપર પણ ઉતારવાની અરજ કરી. તેણીએ જવાબમાં કહ્યું, “વારૂં ત્યારે જો તમે અતરેથી એકદમ જતા રહેશો તો હું તમે સઘ- લાને માફી બખમું છું.”

ઝોબીડીએ એવી રીતે એ જવાબ આપ્યો હતો કે તરતજ તે અમલમાં લાવવો એવા તે- નીનો હેઠવ હોય એમ માલમ પડવાથી, ખલીફ, વઝીર, મસદર, ત્રણ જોગીઓ તથા પેલા મજુર એકે શખદ જોલ્યા વગર બાહર નીકળી પડ્યા; તેમાં પેલા હથ્થારબંધ સાત જોલામોને જોઈ તેઓની જોલવાની જરા એ હીમત ચાલીજ નહી. જેવા બાહર પડ્યા કે ખલીફ પોતાને જા- હેર કરવા વગર પેલા જોગીઓને કહ્યું, “અહ- સ્થે આ રાતની વખતે તમે ક્યાં જવાનો ઇ- રાડો રાખો છો?” “સાહેબ, એજ બાબદથી અ-

મે ગુચવાડમાં પડ્યા છું.” ખલીફે કહ્યું, “ત્યારે અમારી સાથે ચાલો, અને અમે તમોને ભયમાંથી બચાવીશું.” પછે તેને વઝીરનાં કાનમાં કહ્યું, “એઓને તારી સાથે લેઈ જા, અને સહ- વારતા મારી પાસે એઓને લાવજે. મારી મરજી એઓની તવારીખ મારા પાહાડશાઈ દરેકરોમાં નોંધી રાખવાની છે.”

વઝીર ગાચાફ એ ત્રણ જોગીઓને પોતા સાથે લેઈ ગયો, હેલકરી પોતાને ઘર ગયો, અને ખલીફ બીજાને ગયો ખરે પણ જે અજબબ વાર્તા તેને સાંભરી હતી તથા જે જે તેને જોયું હતું તેનાં વીચારમાને વીચારમાં તેને ઊ- ગ આવી નહી. સઘળા ઉપરાંત ઝોબીડીની ત- વારીખ જનવાને તે બહુ ખતો બન્યો હતો; કારણ તેનીને પેલી બે કાલી કુતરી ઉપર આ- તલું ઘાતકી થવાનું શું કારણ હશે, અને અ- મીનીની છાતી ઉપરના સડની શું મતલબ હશે તે જનવાને તે બહુ તતપર બન્યો હતો. એવા વીચારમાં તે હતો તેટલા સહવારે પડ્યું; તરતજ પોતે ઉડી પોતાના દરબાર ભરવાના આરડામાં ગયો અને તખ્ત ઉપર બીરાજ્યો.

સાહાના ગાડીએ બીરાજવા પછે તરતજ જોટા વઝીરે આવી હુમેસ પરમાણે કુનસ બજારી. ખલીફે કહ્યું, “વઝીર, હાલ આ- પનને રાજ્ય સંબંધી કાંઈ ઘણા અગતના કા- મકાજ નથી. સઘળાં કરતાં પેલી ત્રણ સ્ત્રી અને બે કાલી કુતરીની બાબદ વધારે અ- ગત ધરાવે છે. એ સઘળાંથી જે મને અજબબ પેડા થઈ છે તેથી હું જોલાસો પાંમસ નહી ત્યાં તુલીક મને એહન પડનાર નથી. જા, એ ઝો- રતો તથા પેલા જોગીઓને સાથે લેઈ આવ. ઝડક કરજે, અને ચાદ રાખજે કે હું તેઓની અધીરાઈથી વાર જતો બેસાશું.”

વઝીર, પોતાના સરદારને ગુરસો તથા ઉતા- વળ્યો સવભાવ જનતો હતો તેથી તરતજ પેલી

તો પાસે ગયો અને ઘણી નમનતાઈ સાથે મને શાહને પેગામ પુગાડ્યો ; અને રાતના બનયું હતું તે કાંઈ પોતે જનતો નહીં હોય દેખાડ્યું.

પેલી ઘોરતો મોઢ ઉપર ધુરખા નાખી વ- સાથે ચાલતી થઈ. વઝીર પોતાના ઘર પા- જતાં, પેલા ત્રણે જોગીઓને સાથે લીધા, અને આગલજથી જતાવ્યાંતે આપું હતું કે તેઓની મુલાખાત, તેઓના વગર જનવે,

સનમુખ ઉભા હતા તેથી કોઈપણ રીતે અનજ ના નહીં હતા.

પેલી ઘોરતોના તેઓની જગ્યાએ જવા પછે ખલીફ તેઓ તરફ ફરી કહ્યું, “ખાનુઓ, તમને તમારા ઘર મધે મારા વ્યાપારીના લેખાસમાં હાજર થવાની વાતથી જનનીતી કરવાથી, તમારામાં ઘાસ્તી પેડા થશે, અને મને તમોએ જોરસો કરવાનું કારણ આપ્યું છે એવી તમારામાં દેહસ્ત ભરાશે. કદાચ તમે એવુંજ માનતાં હશો કે મારો કોફ તમારા ઉપર ઉતરવાથી તમોને સજ કરવાનેજ અતરે

તમારી કમખખતીનું અમા કારણ નથી. (સફ ૧૭૨)

તાન સાથે થઈ ચુકી હતી. વઝીર તેઓને લમાં એટલી તો ઝડકથી લઈ ગયો કે તેથી ફે ખડુ ખુશી થયો. પોતાના બીજા અમલદારો મલ મંડળીના કાયદા નહીં તુલે તે માટે સાહે ઘોરતોને પોતાના મુવાના ઘોરડાની બાજુએ વેલાં બારણાની ઝાલરો પછવાડે ઉભા રહેવાને કહ્યું; તથા ત્રણે જોગીઓને પોતાની પાસેજ યા. એ જોગીઓએ પોતાના તાલુમ તવાબથી ાડી આપ્યું કે તેઓ જે મોટા આદમીની

ખાલાવ્યાં છે. પણ તમે કરી ચીંતાં કરસોના; ત- મો ખાતરીથી માનજે કે રાતની વાત સઘલી હું ભુલી ગયો છું, અને તમારી ચાલથી મને ખડુ સંતોશ ઉપજ્યો છે. તમોએ જે દયા ભરેલી વતેનું કે અમારી ખરાબ ચાલ પછે ખતાવી છે તે હું હ- નેસ લગે યાદ રાખીસ. ત્યારે મોસાલનો હું એક વ્યાપારી હતો; પણ હાલ હું હાફેન અલ- રસીદ, અઘાના કીરતીવંત ખાનદાનથી ઉતરેલો પાંચમે ખલીફ છું અને આપણા મોહોટા પેગમ-

બરની ગાડીએ ખીરાજનારકું. તમે કોણુછો તે જાનવાને તથા તમારાંમાના એકને બે કાલી કુતરીઓને ઘાતકી માર મારવા પછે તેઓ માટે રૂદન કરવાનું કારન પુછવાને અતરે બોલાવ્યાછે. વરી તમારામાની બીજીની છાતી સ- ડ જેવા ઘસારાથી ભરેલી કાંચછે તે જાનવાને હુ બહુ અધરિા થયા છું.”

જોકે આએ શબ્દો ખલીફ બહુ સફળીથી બોલ્યા હતા અને તે ત્રણે આરતોએ તે બ- રાખર સાંભરયા હતા તો પણ દરબારની રીતી

પ્રમાને વઝીર ગાચાફરે તે પાછા કહી સંભલાવ્યા.

સેહરાઝાડી—પણુ સાહેબ વખત થયાછે, અને જો તમે નામવરને મારી વાત પુરી કરવા દેવાની ખાદેશ રાખતા હોવો તો મારી જીંદગી કાલ સુધી લંખાવાની બ-સેસ કરો.

મુલતાને સેહરાઝાડીનું કહેલું કબુલ રાખ્યું કારણ તે ધારતેહ હતા કે તેણી ઝાખીડીની ત- વારીખ જાહેર કરસે, જે જાનવાને પોતે ઘણી ખતી હતા.

દીનારઝાડી પરાધયામાં ઉઠી બોલી, “ધ્યારાં બેહન, જેહરબાની કરી ઝાખીડીની વાર્તા કરો; કારણુ બેશક તેણીને તે ખલીફને કેહવી પડી

હશેજ.” સેહરાઝાડીએ ઉતર વાલ્યો, “સાહાના તેણીને હીમત આપવા પછે તેણીએ તે ખચીત કહી સંભલાવી હતી.”

ઝાખીડીની વાર્તા.

ધરમના બચાવનાર નામવર અને કીર્તીવંત સાહે, તેણી બોલી, જે વાર્તા હું તમે જેહર- ખાંન આગલ કરનારકું તે કધી પણ નહીં સાં- ભરયાંમાં આવી હાય એટલી અજાએબીઓથી ભરપુરછે. એ બે કાલી કુતરીઓ મારી સગી બે બેહનોછે, અને તેઓ એ અવતારમાં કેમ બદલઈ તે હું તમે નામવરને કહીસ. જે બે

આરતો મારી સાથેછે તે પણ મારી બેહનો થાયછે, અને અમે ત્રણેના બાપ એકજછે તો- પણ એઓ જુદી માતાને પેતે અવતરેલીછે.

જે સીને છાતી ઉપર સઠ જેવા દાગછે તે- ણીનું નામ **અમીની**છે, બીજીનું નામ **શાફી** છે અને માથે પોતાનું નામ ઝાખીડી.

અમારા પીતાના મરણ પછે જે અસકયાંમત

તે યુકી ગયા હતા તે અમારા વચ્ચે સરખે ભાગે વેહચી લીધી; અને જેવા આંખે બને બેહનોએ પોતાનો હીસ્સો લીધો કે તેઓ અને છોડી પોતાની માઠા સાથે રેહવાને ગઈ. મારી બીજી બે બેહનો અને હું અમારી માઠા જે તે વખતે જીવતી હતી તેની સાથેજ રહ્યાં. થોડા વખતમાં તેણી પણ મરન પામી અને અમે દરેક માટે એક એક હજાર સીકવીન યુકી ગઈ. અમારો હીસ્સો મલવા પછે મારી વડી બેહનો, (કારણ હું તેઓથી નાહતી છું), પરણી ગઈ અને હું એખલી પડી. થોડા દીવસ પછે મારી જોહતી બેહનના વરે પોતા પાસે જે કાંઈ હતું તે સઘલું વેચી નાખ્યું અને તેના ઉપજેલા પૈસા તથા મારી બેહનનો વારસો લેઈ આફ્રીકામાં ગયાં જ્યાં તેનીના વરે સઘલી દાલત બુચાઈ લઈ ગાઈમાં વેરી નાખી. તને પછે પોતાને ખાખાવરખો થયેલા જોઈ કાંઈક બાહાનું કાહાડી મારી બેહનને તલાક આપી તેણીથી છુતો પડ્યો.

તેણી પાછી આંખે શેહર તરફ ઘણા કુખો તથા હાંદસા બોગવી ફરી અને મારી આગલ એવાતો કુખદાયક આકારમાં આવી કે તેણીને જોઈ પથર જેવું દીલ પણ પીગલી તેમા દયા ઉતપન થયા વના રેહ નહી. મે તેનીને ઘણીજ માયાથી આવકાર દીધો; અને તેણીના કુખનું કારણ પુછતાં તેણીએ મને તેના વરની ઘાતકી ચાલથી વાકેરે કીધી. તેણીના કુખથી મને બહુ લાગું અને તેણીની સાથે મને પણ રડવું આવું. હું તેણીને એક હમામખાનામાં લેઈ ગઈ, મારાં કપડાં તેણીને પેહડાવ્યાં, અને આંખે પ્રમાણે તેણીને કહ્યું, “તું મારી વડી બેહન હેવાથી હું તને મારી માતા સમન સમજીશું. તારી ઘરહાજરીમા જોહાંએ મારી દાલતમાં મારા રેસમના કીદા પાલવાના ધંધાથી વધારો કર્યો છે. હું તુને

ખાતરીથી જનાઈશું કે જેખી મારી પાસે છે તે તારૂંજ સમજજે અને તેનો ઉપયોગ કરવાને તુને મારા જેતલી છુત છે.”

થોડા મહીના હજો બહુ મુખ સાથે રહ્યાં. એક દીવસ અમે અમારી ત્રીજી બેહનને માટે વાત કરતાં હતાં, અને તેણીની કાંઈપણ ખબર નહી મલવાથી અજાણ્ય થતાં હતાં, તેવામાં તેણી જોહટીના જેવીજ ખરાબ અવસ્થામાં આવી નીકલી. તેણીના ખાવડે પણ તેના એવાજ હાલ કર્યા હતા, અને પેહલીનાજ જેવી માયા દેખાડી મે તેણીને ઘર મધે લીધી.

થોડા વખત પછે મારી બેહનો મારી ઉપર વધું વખત ભારી નહી થઈ પડે એવું બાહનું લાવી ફરી પરણવાને તૈયાર થઈ. મે જવાબ વાલ્યો કે જો મારા ઉપર ભારી પડવાનું તથા ખરચનો મને ઊગાડો કરવાનાજ કારણસર તેઓ પરણવા માંગતાં હોયતો તે વાતથી તેઓએ કાંઈપણ મનમાં લાવવું નહી અને જેમ છે તેમના તેમજ રેહવું; કારણ જે મારા પાસે હતું તે અમે ત્રણેને સારી હાલતથી રેહવાને પુરતું હતું. મે વલી કહ્યું, “પણ મનેતો લાગે છે કે તમારી મરજી ફરી પરણવાનીજ છે, જેથી મને બહુ અજાણ્ય પેડા થાય છે. તમેને લગનના આસીરવાદની પુરતી માહીતગારી મલવા છતાં, મને બહુ આચર્યો ઉપજે છે કે તમે પાછા પરણવાને કેમ ખતી બનયાં છો? તમે જનનાં છો કે નેક અને માયાજી ખાવાંદ મલવા બહુ કથણ પડે છે. હું કહું છું તે માના અને આપણાથી બને તેતલી સારી રીતે સહલા સંપથી સાથેજ રેહવાનો થેડાવ કરો.” મારે સઘલું બેલવું શેકત હતું; તેઓએ પરણવાનો થેડાવજ કર્યો હતો અને તે થોડાવારમા અમલમાં લાવી. થોડા મહીના નહી વીતીઆકે તેઓ મારી પાસે હજારો હજાર મીનતજરી કરતી પાછી આવી.

તેઓ બોલી, “તમે અમારાં નાહાના બેહન થાઓ, પણ દાહાપણમાં અમારાં કરતાં બહુ ચઢેછે; ને એક વખત ફરીથી અમેને તમારાં ઘરને આસરે આપસે અને તમારી ગોલામડી દાખલ પહોં રહેવા દેશોતો એવો ગુનાહ અમે ફરી કંધી કરીશું નહીં.” મારા જવાબ આએ હતો, “આરાં બેહનો, આપણે છૂતાં પડવા પછે મારા તમારા તરફનો પ્યાર કાંઈ પણ રીતે ઓછો થયો નથી; પાછાં આવો અને જે મારી પાસે છે તેપર સુકર ગુનરો.” એ પછે મે તેમને કોટી કરી અને આગલ માફકજ અમે રહેવા લાગ્યાં.

અમારૂં પ્યાર અને સહલાસપંજ સાથનું એક વરશ ગુનરયુ. મારા પાકનો જયો વધારે થયેલો નેઈ, મે તે વેચવાને માટે મુસાફરીએ જવાનો ઇરાદો કર્યો. એ માટે મારી બે બેહનો સાથે હું બલસોરા ગઈ, જ્યાં મને ઉપડી જવાની તૈયારીમાં એક વાહાણ મલ્યું જે મધે બગદાદથી જેવો માલ હું લઈ જનાર હતી તેવોજ બીજો ભરેલો હતો. અમે પુથનો પવન નેઈ હંકારી ગયાં અને થોડા વખતમાં ઇરાંની અખાત પસાર કર્યો; દરયામાં પડવા પછે અમે હીનકુસ્તાનને રસ્તા ધર્યો, અને વીસમે દીવસે અમને જમીન જનાઈ. હયાં એક મોહુડો પર્વતછે, જેની નીચે એક મોહુડું શેહર આવેલુછે. પવન સારો હોવાથી થોડા વખતમાં અમાએ બંદર કર્યું.

મારી બેહનો કપડાં પેહડી મારી સાથે આવે તેતલાં થોળ્યાં વગર એક મજવામાં બેસી હું એખલી જમીન ઉપર ગઈ. શેહરના દરવાજા આગલ જતાંજ મને ઘણાંક આદમી ચોકી કરતાં જનાયાં જેઓમાં કેટલાક હાથમાં હથ્થાર સાથે બેઠેલાં તથા કેટલાક ઉભેલાં હતાં. એ સઘલાં શેહર આવતો બીહામના હતા કે તેઓને નેઈ અને બહુ ધાસ્તી પેડા થઈ તો-

યપણ તેઓમાંથી કોઈ પણ હીલતા ચાલતા નહીં દેખાવાથી, યા તેમની આંખનો પલકારો પણ મારી નજરે ન પડવાથી મને હીમત આવી નેહું તેમની આગલ ગઈ અને નેહુંતો તે સંધા પથર બની ગયાં હતાં.* હું શેહરમાં દાખલ થઈ તથા જેબી મોહલામાં ગઈ ત્યાં સઘલાં પથર થયેલાં તરેહવાર ધપમાં ઉભેલાં મને દીર્યાં હતાં. વ્યાપારીઓના મોહલામાં જતાં મને ઘણાંક ફૂકાંનો બંધ જનઈ, પણ જે ઊંઘાડી હતી તેમાના સર્વ વસનારાં પથર થઈ ગયેલાં હતાં.

શેહરના એક બોહલાં ચોગાનમાં જઈ પોહાંચતાં મારી નજરે મુનાના પતરાં જડેલા એક મોહુડો દરવાજો પડ્યો જે ઊંઘાડોજ હતો. તે દરવાજાપર રેસમી કપડાંનો એક પરડો નાખેલો હતો અને એક ફાનસ વચમાં તોંગેલું હતું. એ ઇમારત તપાસી જોવાથી મારી ખાતરી થઈ કે તે શેહરના રાજાનો એ મેહલ હશે; અને રસ્તામાં મને કોઈપણ જીવનું આદમી ન મળવાથી મે ધારયું કે એ મેહલમાં મને કોઈની સુલાખાત થશે. માટે હું અંદર દાખલ થઈ. મે તે દરવાજામાં દાખલ થતાં ચોકીબાનો સીવાય કોઈ બીજાને દીધા નહીં. તે સઘલા ઉભેલા, બેઠેલા, યા મુનેલા પથર બની ગયેલા હતા.

* “માયરનો ઉપરના ભાગમાં ઇશ્તિમોનીક યા પથરનું શેહર કરી આવેલુંછે, જ્યાં માલુમ, આરા, ઊકરાં અને જાનવરોના ઘણાંએક પ્રતલાંછે જે વીથે કંઠેછે હજી ત્યાં જોવામાં આવેછે; જે તે તરફનાં બાંધાં ચોકી આનેછે એક વેળા જીવતાં હતાં અને જે એકાએક પેડેલાં, ઉભાં રહેલાં પ્રવાદીક આકારોમાં બદલાઈ ગયાં કે હતા જે આકારોમાં સંધા જીવતાં હશે તે વખતે કામી લાગેલા હશે. અમે એ વીથે તલાચ કરવાને જુલ્યા હતા નહીં, અને તે જોવાને અમારી ખાલેશ દેખાડી; તેઓએ કહ્યું પથમોમ દક્ષના ચોક્સ ભાગમાં તે જગ્યા આવેલી હતી, પણ તે મુસલમાન સીવાએ કોઈ બીજાની નજરે પાડી શકાય નહીં એતલી પવીતર હતી.” — ફેરીસ “બુ આવ થી લીવેન.”

આગલ વધતાં હું એક મોહટી જગ્યામાં આવી અને મારી સામે એક ગંજવર મેહલ જનાયો જેની ખારીઆ સુનાની ખનાવેલી હતી; જે તે રાણીના મેહલ ધારયો. હું અંદર દાખલ થઈ અને એક મોહટાં દીવાનખાનામાં ઘણા સીધી હીજડા પથર થઈ ગયલા જોયા. ત્યાંથી એક દખ્ખા ભરેલા સીંગારેલા ચોરડામાં હું પેંઠી જ્યાં એક પથર થયેલી સ્ત્રી જે નેઈ. તેણીના માથાંપર મુકેલા સુનાના તાજથી તથા ગલામાં પેહડેલા મોટીના હારથી જે દરેક મોટી એક ઇંડાં જેવાં મોહટાં હતાં, તેપરથી જે તે રાણી હશે એવું જાનવું; તેણીને બરાબર જોવા

હું નજદીક ગઈ અને એવી ખુબશુરત ચોરડા મે કંઈ દીડી નથી.

ચોડો વખત સુધી તે ચોરડો તપાસતી હું હતી; અને તેમાં ગલીઆ, ખુરશી અને કોચો જે હીનદી સુનાથી સીંગારેલા હતા, અને રૂપામાં કોતરેલાં માણસ તથા પસુઆના આકારથી જડેલા હતા તે ઉપર માફ ધ્યાન વધારે ખેંચાયું.

સેહરાગાડી તો બોલ્યાજ કરતે પાણુ ઉત્તરકું થઈ જવાથી ચુપ થઈ ગઈ. સુલતાન એ વાર્તાથી ખડું ખુશી થયો હતો. તે તે ઉથતાં બોલ્યો, “આએ પથર થયેલાં આદમીઆનું શું થાયછે તેમને જાનવુંજ નેઈએ.”

દીનારગાડી ઝોખીડીની વાર્તાની સરઆતથી ચોરડીતો ખુશી થઈ હતી કે સુલતાનને દાહડો રેશન થવા આગમજ ઉથાડવાને ભુલી નહી. “જે બેહન, તરો જાગતાં હોવોતો, ઝોખીડીને એ અજાણ્ય મેહલમાં ખીજી શું જનાયું તેનું બ્યાન કરો.”

સેહરાગાડી—તેણીએ ખલીફ આગલ વાત નીચે મુજબ કરી :—

તેણી બોલી, સાહેબ, પથર થયેલી રાણીના ચોરડો છોડી હું ખીજ ઘણાક ચોરડામાં ગઈ જે સઘલા ઘણા દમામ સાથે સીંગારેલા હતા, અને છેલ્લે એક મોહટા ચોરડામાં આવી જ્યા એક મોહડું શુનાનું જમીનથી કોટલીક પગથી ઊંચું કરેલું, અને હીરા જડેલું તખત હતું અને તેના ઉપર ખડુજ ઉમદા કંપડાની મોટીથી મ-

ધી લીધેલી ગાડી કરેલી હતી. તે ગાડી ઉપરથી એક ઘણીજ ભયુકદાર રોશની નેઈ હું દંગ થઈ ગઈ; તે કયાંથી નીકળતી હતી તે જાનવાની મારામા ખાએશ થવાથી હું ઉપર ચઢી અને એક બાજુપર પડી જેવું તો એક નાહાના ઇસ્તાં ઉપર મુકેલો હંસના ઇંડા જેવો એક મોહટો હીરા ઝકઝકતો હતો. તે એવાંતો સાફ પાણીનો હતો કે તેમાં મને કાંઈ પાણુ ખાંમી દીસી નહી; અને તે એટલો તો તેજથી પરકાશતો હતો કે જ્યારે મે તે દીશના જોયો ત્યારે મારી નજર તેપર ચેડવી શકી નહી.

ગાડીની બાજુએ એ મીનખતી સલગાવેલી મે નેઈ પાણુ તેનું કાંઈ કારણુ મને સમજ પડ્યું નહીં. તોયપણુ કોઈ જીવનું આદમી ત્યાં વસ્યું હશે એટલી મારી ખાતરી થઈ, કારણુ તે

ચોતાની ખેલે ખરતી હોય એવું મારાથી માની શકાયું નહીં. ખીટી ઘણીક ન જોવાથી નનસા થી મને ગમત મળી જે દરેક પેલા હીરાની માફક જે કીમત હતી.

ખંધા ફરવાળ ઊંઝાઝા અથવા અરધા બંધ હોવાથી હું બધે ફરી વલી જે સંધા એકકથી સરસ સ્ત્રીગરેલા હતા. ટુંકમાં એ સંધું જોવામાં મારું મન એટલું તો ગુંથાયું હતું કે હું વાહાણ તથા મારી બેઠાને તકન ભુલી ગઈ. રાત પકવાથી મને પાછું ફરવાની યાદ આવી. જે રસ્તે આવી હતી તે રસ્તે પાછું ફરવા જે વીચારયું; પણ તે રસ્તો મને પાછો નહોતો; અને મને પાછી પેલાં જાહડાં ચોરડામાં, કે જ્યાં તખત, કોચો, જોટા હરિર અને મીનખતી સહ-જોડી હતી, ત્યાં આવેલી જ્યાંથી, જે ત્યાંજ રાતને વાસો કરવાને ફરસ્ત ધારયું અને ખોરાકમાં વાહાણ ઉપર પાછું જવાનો ઘેડાવ કીધો. હું કોચપર એખલી હોવાને લીધે જરા દીલમાં ધારસ્તી રાખી મુતી; અને એ ધાસતીથી મને ખરોખર ઊંઝા આવી નહોતો.

આપણી મસઝીદામાં જેવા અવાજથી કોરાન વાંચવામાં આવેછે તેજ અવાજથી મંઘ રાતના મને કોઈ કોરાન વાંચતો હોય તેમ લાગ્યું. એ સાંભરવાથી હું એકદમ પુશી સાથે ઉઠી અને હાથમાં એક ખતી લેઈ જ્યાંથી અવાજ આવતો હતો ત્યાં એક પછે એક ચોરડામાં થઈ જે જવાની કોસેસ કરી. અંતે હું એક બંધ બારણાં આગલ આવી અને ત્યાં સ્થીર થઈને ઉભી, કારણ કે ધારયું કે એ અવાજ તેજ ચોરડામાંથી આવતો હતો. જે મીનખતી નીચે પુકી અને એક બારીમાંથી જાયુંતો તે બંદગી કરવાને માટે ઘેરવેલી જગ્યા હતી. આપણી દરેક મસઝીદાની માફક તે મંઘે કહી દશાએ જાહે કરી બંદગી કરવી તેને માટે એક એ-

ખલા ખનાવેલો હતો; * ત્યાં રોશની કરી હતી અને જે જોતી મોમખતી ખરતી હતી.

મને એક નાહાનો ઝલીઆ પાંધરેલો જનાયો; કે જેવા આપણે બંદગી કરવાને હુમસાં વાપડયે જઈએ, અને જે ઉપર ગુણગુમીએ પડી એક નોબુવાન, સામે એક તેખલ ઉપર મુકેલાં કોરા-ણું + માંથી, ઘણીજ ગંભીરતા સાથે બંદગી કરતો હતો.

આએ સઘડું જોઈ હતું તો બહુજ વીસમય પામી. મને ઘણીજ અચરતી એમ ઉપજવા લાગી કે એજ એખલો જીવતો આદમી આએ સઘડાં પથર થયેલા મુલકમાં કેમ રહયો હશે; અને તેથી એમાં કાંઈ ખુદરતનો હાથ હોવો જોઈએ એવો સંસય મારામાં પેડા થયો.

ફરવાળે અરધોજ બંધ હોવાથી જે ને ખરોખર ઉગાડયો અને અંદર દાખલ થઈ અને જોખલા સાણું ઉભી રહી આએ પરમાને જાહેદથી ઇશવરની માર્થના કરી, “જે સરવ સકતીવાન કીરતારે અમોને અમારી મુસારીમાં સહી સલામત અતરે લાવી મુકયાંછે તેને માટે હું તે કીરતીવંત ખાપ પાસ હજારો હજાર મુકર ગુજરી અમોને અમારાં દેશમાં સહી સલામત પાછા લેઈ જઈ મુકવાની સાહેતા માંગુ છું.”

તે જીવાન રાખશે તરતજ મારી તરફ ફરી પુછયું, “નેકખખત બાનું, જેહુબાની કરી મને જનાવો કે તમે કોણુછો અને તમારું અતરે આવડું કેમ થયું? અને તેના બદલામાં હું કોણુ

* મક્ર તરફ કીખલાની બાણુએ જાહે કરી દરેક મુસલમાનને બંદગી કરવાનો હુકમ છે. તેમજ માટે મસઝીદાના દવાણામાં તે દશાએ જોખલા કરેલા હોયછે, જેથી બંદગી કરનારને કહી દશાએ ઉચું રહેવું તેનો શરૂ રહે નહીં.

+ તેવીસ વચ્ચના અરસામાં જોધથી જે જે કીકોતોથી મહમદને જાનોતો કરવામાં આવ્યો હતો તે બધાનો જગ્યા કોચનમાં કરેલો કહેછે.

હું, મારા ઉપર થું થું વીત્યું છે, આંખે શેહર-ના રેહવાસીઓ તમે જોએ તો તે હાલતે કેમ આવે છે અને હું એમણે આવાં ભયંકર ગજબ વચે મુખી તથા તંદરોસ્ત કેમ છું. તે તમને કહી સંભલાવીશ."

હું કયાંથી આવી હતી, મને મુસાફરીએ સા સખબથી નીકલવું પડ્યું હતું, અને વીશ દીવ-શ દરીઆમાં રેહવા પછે હું ત્યાં કેમ આવી પુગી હતી તે મેં તેને સઘલુ જનાવ્યું. મારી વાર્તા પુરી થતાંજ મેં તેને તેની કથુલાત પુરી પાડવા કહ્યું અને એ ઉજ્જ ગામમાં આવવાથી મને દેટલી અજબોખી પેઠા થતી હતી તેથી મેં તેને વાકેફ કીધો.

"ખાનુ," તેને જવાબ દીધો. "જરા ધીરજ ધરો." એટલું બોલી તેને કારાણ બંધ કરી એક જવાબદાર કાથલીમાં નાંખી પેલા ગોથલાપર મુક્યું. મેં એટલા વખતમાં તેને નીહાલીને જોયો અને મને તેનામાં બહુ સળયતા તથા ધુખ-મુરતી જનાઈ; અને જેથી જેવા જુસ્સાને મને કંધી

ખ્યાલ પાણુ ન આવ્યો હતો તેવાને હું આધીન થવા લાગી. મને તેને બેસવાને ફરમાવ્યું અને તે પોતાની વાર્તા કરે તે આગમજ જે જુરસા મારામાં ઉતપન થયા હતા તેને માલમ પડી આવે એવી રીતે હું બોલી, "મેહરબાન શહેબ, મારાં દીલના હાર, મારેથી, તમારાં શેહરમાં દાખલ થવા પછે જે જે અજબોખીઓ જોઈ છે તેનું કારણ જનનયાં વગર થોખાતું નથી. તમારા ગમે તેવા ઝડપથી બોલવા છતાં મારી અજબોખી પુરી પાડવાને વખત થયાં વનાં રેહશે નહીં; તેતલાં માટે મેહરબાની કરીને મને જનાવો કે આતલા બધા આવી હાલતે બે જન થયા છે તેમાંથી કેવા તલેસમથી તમે એમલાજ બચીઆછો."

મેહરાઝાડી મુગી રહી જઈ બોલી, "કદાચ તમે નામવરને મુર્થ રોશન થયો છે તે જનાયો નહીં હશે. જો હું મારી વાર્તા આગલ ચલાંડી તો તમે નામવરની મેહરબાનીનો બોતો લાભ લઈશ." આંખે અજબોખ વાત આગલ સાંભલવાના પકા થેડાવ સાથે મુલતાન ઉડી ગયો.

દીવસની રોશની ચોમેર પથરાવા આગમજ દીનારઝાડી બોલી, "બેહન, મેહરબાની કરી ઝાબીડીની વાર્તા આગલ કરો, અને પેલા જુવાન શખશે તેણીને થું કહ્યું તે અજાને જનાવવાની તસદી લેઓ."

મેહરાઝાડી—તમારી હાંસ હું પુરી પાડુંકું.

એટલું બોલી તેણીએ કહ્યું, "ઝાબીડીએ પોતાની વાર્તા નીચે મુજબે કહી :—"

તે જુવાન સખસે જવાબ દીધો, "ખાનુ, તમે જે હમના બંદગી કરી તેવરથી મને જનાય છે કે તમે ઇશવરને પીછાનેાછો, જેની બેહદ મોહટાઇ તથા શકતીથી હું તમને વાકેફ કરવા માંગુ છું. આંખે શેહર એક મોહટા રાજનું પાયતખત છે જે ઉપર મારો બાપ હકમત ચલાવતો હતો. રાજ, તેની સઘલી દરબાર, અને મારા પીતાની બીજી બધી રૈયત જેઠા ધરમ પાલનારા આતસને તથા નારદુન,

ને દેખાના રાજાએ અને જેને ખોદા સાથે ફી તનો ઉઘાવ્યા હતા, તેને પુજનારા હતા.

“હું” એકે ભુતપરસ્ત માનનારા માંખાપને પેતે અવતરયા હતા તેપણુ મારાં સારાં ભાયજે મારી આચા એક ખરી મુસલમાન મલી. તેણી વરિધીએ મને કહેતી, “પ્યારા સાહાઝાડા, ખરો ખોદા માતર એકજ છે, તેથી સંભાલ રાખજે અને કોઈ બીજા ઉપર ઇતિબાર લાવતો ના.” તેણીએ મને અરેખી વાંચવા સીખવ્યા, અને જે ચોપડી મને સીખવાને આપી તે કોરાનજ હતું. જેહું” તે સમજવા લાગે કે તેણીએ, મારા માખાપોની હરસે, મને તે મધેની સઘલી ઉતમ બીનાઓથી વાકેફ કર્યો તથા એ ધરમ ઉપર મારો ઇતિબાર લાવવા તબ્બીજ કરી. તેણી એજ કોરોશમાં મરણ પામી; પણ તે આગમજ તેણીએ મુસલમાની ધરમ વોરો મારી પુરી ખાતરી કરી હતી. તેણીના મોહત પછે જે મારે” ધ્યાન એજ ધરમ ઉપર યેસાડયું” અને નરકુન તથા આતસને પુજનારાઓને ધીકારવા લાગે.

“ત્રણ વરસ અને કેટલાક મહીના થયા એક મોહટો અવાજ આખાં રાજમા સંભલાયા જે કોઈને પણ તે વીરો શક રહે નહીં એવો હતો. તે આએ પરમાને હતો : ‘દશીએ, નરકુન તથા આતસને પુજવાનું છોડી દેઓ, અને જે સરવ શંકતીવાન એક ખુદા દયાનો દેખાડનાર છે, તેપરજ તમારો ઇતિબાર મુકો.’

“એ અવાજ ત્રણ વરસ સુધી સંભલાયા કર્યો પણ કોઈએ તેપર ધ્યાન આપ્યું નહીં. ત્રીજા વરસના છેલા રોજે, સહવારમાં ચારને અમલે બધા રેહવાસીઓ એક પલમાં પથર થઈ જે હાલતમાં તે વખતે હતા તેજ હાલતમાં રહી ગયા. મારા ખાપના પણ એજ હાલ થયા, કારણ તે એક કાળો પથર તમે આએ મેહલમાં જોયો તેમ બની ગયો; અને મારી મા-

તાખી એજ અવતારમાં બદલાઈ પડી છે.

“એ કાંઈમાંથી માતર હુંજ બચ્યો છું” અને ત્યાર પછે જે આગલ કરતાં પણ વધારે દીલથી ખોદાની પરવેસ કરવાપર મારે ધ્યાન લગાડ્યું છે. પ્યારાં ખાનું, મારી ખાતરી થાય છે કે તે કીરતારે તમેને મારા હુતકારા સાથે અતરે મોકલ્યાં છે, કે જેને માટે હું” તેના મુકર ગુબાઈ” છું; કારણ મને કબુલ કરવું” જેઘએ છે કે આએ એકાંત છાંદગીથી હું” તદન કંતાલી ગયા છું.”

તેના આએ બેલોથી અને તેમાં તેના છેલા વીચારોથી મારો તેના તરફનાં પ્યાર વધારે દાડ્યો. મે કહ્યું, “સાહાઝાડા, ઇશવર તમારો આએ ઉગડ જગાથી હુતકાજ કરવાને મને અતરે લાચો હશે એમાં કાંઈ શંકય નથી. જે વાહાણમાં હું” આવી છું તેપરથીજ તમારી કેટલીક ખાતરી થશે કે બગદાદમાં માહુરી બહુ મીલકત છે અને ત્યાં હું” કે તલોક વગ ધરાડી છું; અને હું” ત્યાં તમેને, જ્યાં સુધી નામવર ખલીફ, આપણા પેગમબરથી ઉતરેલો શેહનશાહ, તમારે લાયકવું” માંન આપે ત્યાંતુલીક ઉતારો આપવાની હીમત કરે છું.”

“એ નામવર સાહાઝાડા બગદાદમાં રહે છે, અને તમારા ત્યાં આવવાની તેને ખબર પડતાં, તમે જે મદદ તેનેથી આહાસો તેમા તમેને નીસફલ કરસે નહીં. તમારે આએ શેહરમાં, જ્યાં દરેક પલે તમારા કુખની યાદદાસ્ત તાજ થાય છે, ત્યાં રેહવું” તદન શીકત છે. મારે” વાહાણુ તમારે માટે હાજર છે.” તેને મારી માંગણી કબુલ રાખી અને બાકીની રાત અરેખી વાહાણુપર જવાની જોથવન કરવાની વાતમા કાઢાડી.

સહવારે” પડતાંજ અમે મેહલ છોડી વાહાણુ ઉપર ગયાં જ્યાં મારી બેહનો, નાખુદા, અને મારા નોકરો મારાં પાછાં ન ફરવાથી બહુ ઘનરાતમાં પડ્યાં હતાં. મારી બેહનો સાથે સાહાઝાડાની મુલાખાત કરવા પછે તે મને કેમ મલ્યો,

તથા હું કેમ કીનારે રહી ગઈ હતી, તે મેં તે મને કહ્યું. વળી સાહાજાડાની તવારીખથી મેં તેમને વાકેફ કર્યાં અને એક ત્રોહડું શેહર કેમ નાશ પામીઈાં હતું તે જનાવ્યું.

મારી સાથે લાવેલા માલ ખલાસીએને ખાલી કરી ત્રેહલમાની સર્વ કીમતી જનસા, જેવી કે, ગહેવાએર, સોનું, પૈસા ઇત્યાદી ભરવાને કેટલાક દાહાડા થયા. અમોએ સરસામાન, વાસન, અને ઘણીક બીજી ચીજ પડતી નાખી, કારણુ વધુ લેવાને વાહાણમાં જગ્યા હતી નહીં; ખરેખર જો બધી દાલત ખાલી કરી અમો સાથે

બગદાદ લેઈ જવા માંગતે તો અમોને એક ત્રોહડો વાહાણોનો કાફલો વતીક પુરો પડવો મુસદ્દલ હતો.

સઘલી કીમતી વસ્તુઓ લીધા પછે અમે અગત્યગે જોરાક અને પાણી ભરી લીધું; અને છેલ્લે સારા પવનનો લાભ લેઈ વાહાણ હંકારી ગયાં.

સેહરાજાડી સહવાઈ પડેલું જોઈ અટકી ગઈ. મુલતાન એક યોલ યોદ્યા વગર ઉઠી ગયા; પણ તેને ઝાંખીડીની વાત બધી સાંભરવાને ઠેકાવ કર્યો હતો; અને સાહાજાડાને છુતકો થયેલા જવાને તે આતુર હતો.

દીનારજાડી—મારાં પ્યારાં બેહન, વખત થવા આયોછે; માટે ઝાંખીડીની વાર્તા આગલ ચલાવો અને તેણી અને સાહાજાડો સહી સલામત બગદાદ પેહિંતાં કે નહીં તે કહે.

સેહરાજાડી—સાંભલો ત્યારે, ઝાંખીડીએ ખલીફને આમે પરમાણે આગલ કહ્યું:—

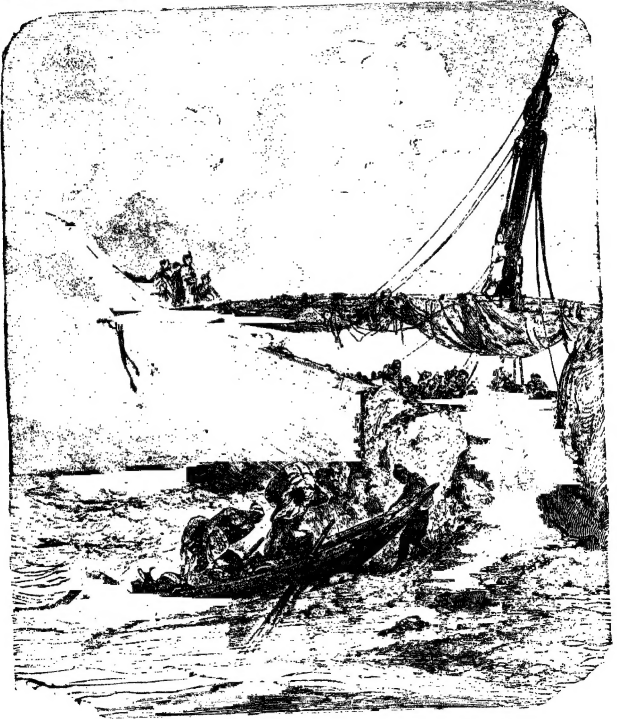
સાહેબ, તેણી બોલી, તે જુવાન સાહાજાડો મારી બેહનો અને મેં થોડો વખત સહલા સંપજથી કાહાડ્યો; પણ અફસોસ! એ સંપ વધુ વખત તકયો નહો. મારી બેહનો મારા અને સાહાજાડા વચેનો એખલાસ જોઈ શકી નહીં, અને અદખાઈ સાથે મને એક દીવસે પુછ્યું કે મારા બગદાદ પેહિંતાં પછે હું તેનું શું કરવા ધારતી હતી. મને તરતજ માલમ પડ્યું કે મારો ગર લેવા તેઓએ એ સવાલ પુછ્યો હતો, તેથી મસકેરીમાં વાત ઉઘાવી દેવાનો ઠેકાવ કરી હું બોલી, “હું એની સાથે નેકા ક-

રીસ;” અને પછે સાહાજાડા તરફ ફરી બોલી, “સાહેબ, હું એ માટે તમારી રજા માગું છું; કારણુ બગદાદ પેહિંચતાંજ હું તમારી જોલામડી થઈ રહેવાની, તમારી મારેથી બનતી નોકરી બજાવવાની અને તમારા હોકમને તાયબે થઈ રહેવાની મારી મરજી છે.”

સાહાજાડાએ જવાબ દીધો, “તરો મસકરી કરોછો કે નહીં તેની, બાનુ, મને સમજ પડતી નથી; પણ મને ખર પુછસોતો હું તમારી બેહનોના દખતાં કસમ લેઈ જોહેર કરું છું કે આમે ઘડીથી તમારી માંગની મેં કબુલ રાખીછે, તે વળી તમને મારી જોલામડી બનાવાના ઇરાદાથી નહીં, પણ મારી વાહાલી આરત દાખલ તમારી સાથે નેકા કરવાની કબુલાત આપું છું.” આમે બોલો સાંભરી માહુરી બેહનો ફીકી પડી ગઈ, અને મને માલમ પડી આવ્યું કે તેઓનો મારાપરથી પ્યાર ઘટ્યો હતો.

અમા ઇરાની અખાતમાં જઈ પેહલતાં અને
ખલસારાથી થોડાજ દુર હતા જ્યાં સારે પ-

મારી બેહનોએ મને દરયામાં ફેંકી દીધી. તે-
ઓએ સાહાજાણના પાણી એજ હાલ કર્યા, જે

માલ ખલાસીઓને ખાલી કરવાને કેટલાક ઘાહાજ થયા (એ ૧૮૩)

વન હોવાથી મે બીજે દીવસે પોંહાંચ્યું એવું
ધાર્યું. પણ રાતના મને સુતેલી જોઈ તે તક સાંધી

ખચારાએ દરયાઈ ઘોરમાં વાસો કીધા. હું થોડો
વખત પાણીપર તરયા કીધી; પણ સારા નસી-

~~SECRET~~

